

ธุรกิจกับ สิทธิมนุษยชน

การขับเคลื่อน
ผลการศึกษาวิจัย
ไปสู่การปฏิบัติ

ข้อเสนอต่อประเด็น
แรงงาน
ชุมชน ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ
และสิ่งแวดล้อม
นักปกป้องสิทธิมนุษยชน
การลงทุนระหว่างประเทศ
และบรรษัทข้ามชาติ

เอกสาร/สื่อเผยแพร่และขับเคลื่อนพัฒนาจาก
รายงานการศึกษาวิจัย ในประเด็น “ธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน”
โครงการเผยแพร่และขับเคลื่อนผลการศึกษาวิจัย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ธุรกิจกับ สิทธิมนุษยชน

การขับเคลื่อน
ผลการศึกษาวิจัย
ไปสู่การปฏิบัติ

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ธุรกิจกับ สิทธิมนุษยชน

การขับเคลื่อนผลการศึกษาวิจัยไปสู่การปฏิบัติ

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสาร/สื่อเผยแพร่และขับเคลื่อนพัฒนาจากรายงานการศึกษาวิจัย ในประเด็น

“ธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน”. -- กรุงเทพฯ :

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, ๒๕๖๔.

๕๖ หน้า.

๑. สิทธิมนุษยชน. II. ชื่อเรื่อง.

๓๒๓.๔

ISBN ๙๗๘-๖๑๖-๘๒๗๔-๑๔-๙

พิมพ์ครั้งที่ ๑

: สิงหาคม ๒๕๖๔

จำนวนพิมพ์

: ๑,๕๐๐ เล่ม

จัดทำโดย

: กลุ่มงานวิจัยสิทธิมนุษยชน สำนักกิจการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

จัดพิมพ์โดย

: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐

อาคารรัฐประศาสนภักดี (อาคารบี) ชั้น ๖ - ๗

๑๒๐ หมู่ที่ ๓ ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ ๑๐๒๑๐

โทรศัพท์ ๐-๒๑๔๑-๓๘๐๐, ๐-๒๑๔๑-๓๙๐๐

สายด่วนร้องเรียน ๑๓๗๗

เว็บไซต์ : www.nhrc.or.th

พิมพ์ที่

: บริษัท พรินท์เอเบิล จำกัด

๒๘๕ ซอยพัฒนาการ ๕๓ แขวงพัฒนาการ เขตสวนหลวง กรุงเทพฯ ๑๐๒๕๐

โทร. ๐๒-๓๒๒-๕๖๒๕ และ ๐๙๔-๕๕๙-๒๙๖๕

เอกสาร/สื่อเผยแพร่และขับเคลื่อนผลการศึกษาระดับนี้ จัดทำขึ้นเพื่อเผยแพร่บทเรียน ข้อค้นพบ และข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องในประเด็น “ธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน” โดยประมวล องค์ความรู้ที่ปรากฏในรายงานการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้อง และรายงานผลการตรวจสอบ และผลการพิจารณา ของ กสม. เพื่อใช้เผยแพร่เป็นการทั่วไปกับบุคคล ภาคประชาชน องค์กรชุมชน ภาคเอกชน รวมถึงหน่วยงานรัฐทั้งภาคปฏิบัติและภาคนโยบาย เพื่อให้เกิด การขับเคลื่อน และสร้างรูปธรรมการดำเนินการเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน รวมถึงนำไปใช้ประโยชน์ที่เกี่ยวข้อง

สงวนลิขสิทธิ์ในประเทศไทย ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๕๘ ยอมให้แจกจ่าย เปลี่ยนแปลง ดัดแปลง หรือใช้งานตามต้นฉบับ ที่ไม่ได้เป็นการทำเพื่อวัตถุประสงค์ ในทางการค้า แต่ผู้รับอนุญาตต้องรับรู้ความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์งานที่นำไปใช้เสมอ รวมทั้งเผยแพร่งานสร้างสรรค์ใหม่บนสัญญาอนุญาตแบบเดียวกันเสมอ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
หน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.)	๔
บทนำ	๕
ธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนและการนำไปสู่การปฏิบัติในประเทศไทย	๖
ข้อเสนอแนะคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่ ๒/๒๕๖๓	๙
ประเด็นสิทธิแรงงาน	๑๗
ประเด็นชุมชน ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	๒๑
ประเด็นนักปกป้องสิทธิมนุษยชน	๓๘
ประเด็นการลงทุนระหว่างประเทศและบริษัทข้ามชาติ	๔๒
ข้อเสนอแนะ	๔๙
อ้างอิง	๕๖

หน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๔๗ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๖ และ ๒๗ กำหนดให้ กสม. มีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้

๑

ตรวจสอบและรายงานข้อเท็จจริงที่ถูกต้องเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนทุกรูปแบบโดยไม่ล่าช้า และเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางที่เหมาะสมในการป้องกันหรือแก้ไขการละเมิดสิทธิมนุษยชน รวมทั้งการเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายจากการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้อง

๒

จัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศเสนอต่อรัฐสภาและคณะรัฐมนตรี และเผยแพร่ต่อประชาชน

๓

เสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนต่อรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงตลอดทั้งการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือคำสั่งใด ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน

๔

ชี้แจงและรายงานข้อเท็จจริงที่ถูกต้องโดยไม่ชักช้าในกรณีที่มีการรายงานสถานการณ์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย โดยไม่ถูกต้องหรือไม่เป็นธรรม

๕

สร้างเสริมทุกภาคส่วนของสังคมให้ตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิมนุษยชน

๖

ส่งเสริม สนับสนุน และร่วมมือกับบุคคล หน่วยงานของรัฐ และภาคเอกชนในการศึกษา วิจัย และเผยแพร่ความรู้และพัฒนาความเข้มแข็งด้านสิทธิมนุษยชน รวมถึงตลอดทั้งในการให้ความช่วยเหลือหรือเยียวยาแก่ผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน

๗

ส่งเสริมและเผยแพร่ให้เด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไปตระหนักถึงสิทธิมนุษยชนของแต่ละบุคคลที่ตัดเทียมกัน และการเคารพในสิทธิมนุษยชนของบุคคลอื่นซึ่งอาจแตกต่างกันในทางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และศาสนา

๘

ส่งเสริมความร่วมมือและการประสานงานระหว่างหน่วยงานของรัฐ องค์กรเอกชน และองค์กรภาคระหว่างประเทศในด้านสิทธิมนุษยชน

๙

เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการที่ประเทศไทยจะเข้าเป็นภาคีหรือการปฏิบัติตามหนังสือสัญญาเกี่ยวกับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

๑๐

หน้าที่และอำนาจอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

บทนำ

หลังจากการนำเสนอรายงานของประเทศไทยตามกลไก Universal Periodic Review (UPR) รอบที่ ๒ ต่อคณะทำงาน UPR สมัยที่ ๒๕ เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๙ ณ นครเจนีวา สมาพันธรัฐสวิส ประเทศไทยได้จัดทำและบังคับใช้แผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (NAP) เพื่อปฏิบัติตามหลักการชี้แนะสหประชาชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (UNGPs) โดยจัดตั้งกลไกคณะกรรมการกำหนดแนวทางจัดทำ ติดตามและประเมินผลตามแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ซึ่งมีกระทรวงยุติธรรมเป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลักในการจัดทำแผน NAP ทั้งนี้ ได้จัดกระบวนการประเมินข้อมูลพื้นฐาน (NBA) โดยประชุมร่วมกับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญและหารือกับคณะทำงานด้านสิทธิมนุษยชนกับบริษัทข้ามชาติและองค์กรธุรกิจอื่น ๆ ของสหประชาชาติ (UN Working Group on Business and Human Rights) ในขณะ ที่ กสม. ได้ปฏิบัติงานในประเด็นธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ทั้งการติดตามตรวจสอบกรณีร้องเรียน และการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมต่าง ๆ โดยได้เสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับกระบวนการจัดทำแผน NAP เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนรวม ๑๒ ประเด็นจาก กสม. ควบคู่กับกระบวนการพัฒนาและจัดทำ NAP จนกระทั่งในปี ๒๕๖๑ รัฐบาลได้ประกาศใช้แผน NAP (ระหว่างปี ๒๕๖๑ - ๒๕๖๕) ครอบคลุมประเด็นหลัก ๔ เรื่อง ได้แก่ (๑) แรงงาน (๒) ชุมชน ที่ดินทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม (๓) นักปกป้องสิทธิมนุษยชน และ (๔) การลงทุนระหว่างประเทศและบริษัทข้ามชาติ

ทั้งนี้ ในการดำเนินการติดตาม ตรวจสอบกรณีร้องเรียนของ กสม. ในภาพรวมตั้งแต่ปี ๒๕๕๐ ถึงปัจจุบันมีการร้องเรียนในประเด็นคาบเกี่ยวธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนจำนวนมาก อาทิ การจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ การประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรม การดำเนินโครงการโรงไฟฟ้า เหมืองแร่ การจัดการน้ำ การจัดการขยะ/สิ่งปฏิกูล การประกอบกิจการฟาร์มเลี้ยงสัตว์ รวมถึงการดำเนินโครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษ โดยผู้ที่ถูกร้องเรียนถึงการกระทำที่กระทบหรือละเมิดสิทธิมนุษยชน เป็นทั้งภาคเอกชน รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานราชการทั้งส่วนกลางส่วนภูมิภาค และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับต่าง ๆ กสม. ให้ความสำคัญกับการผลักดันการนำหลักการ UNGPs และการติดตามการปฏิบัติของ NAP ใน ๓ ส่วนหลัก คือ (๑) การตรวจสอบกรณีร้องเรียนที่เกี่ยวข้อง และการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (๒) การส่งเสริมและสร้างความตระหนักรู้ด้านธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน การส่งเสริมการนำเครื่องมือ หรือมาตรฐานที่เกี่ยวข้องไปปรับใช้ในห่วงโซ่อุปทานต่าง ๆ และ (๓) การศึกษาวิจัยทั้งเชิงเนื้อหาความรู้ และเชิงปฏิบัติการที่เกี่ยวข้อง

ดังนั้น เพื่อเป็นการเผยแพร่บทเรียน ข้อค้นพบ และข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องในประเด็น **“ธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน”** จึงประมวลองค์ความรู้ที่ปรากฏในรายงานการศึกษาวิจัย ๕ ประเด็น* และรายงานผลการตรวจสอบและผลการพิจารณาของ กสม. โดยสังเคราะห์ประเด็น การประเมิน และข้อเสนอแนะตาม ๔ ประเด็นหลักในแผน NAP เชื่อมโยงกับข้อเสนอของงานวิจัย “การตรวจสอบสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้าน (Human Rights Due Diligence: HRDD)” และใช้เผยแพร่เป็นการทั่วไปต่อประชาชน องค์กรชุมชน ภาคเอกชน หน่วยงานรัฐและหน่วยงานเชิงนโยบาย เพื่อขับเคลื่อนและสร้างรูปธรรมการดำเนินการรวมถึงนำไปใช้ประโยชน์ที่เกี่ยวข้องต่อไป เพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในภาพรวมต่อไป

* ดำเนินการโดย กสม. ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐ เป็นต้นมา ได้แก่ (๑) มาตรฐานสากลในการดำเนินธุรกิจ เพื่อการเคารพสิทธิมนุษยชน (๒) บทบาทของสถาบันสิทธิมนุษยชนในการคุ้มครองการละเมิดสิทธิมนุษยชนของภาคเอกชน (๓) การตรวจสอบด้านสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้าน (Human Rights Due Diligence : HRDD) (๔) แนวทางในการส่งเสริม และคุ้มครองสิทธิของแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย : กรณีแรงงานข้ามชาติในอุตสาหกรรมสัตว์ปีก และ (๕) การประเมินข้อมูลพื้นฐานระดับชาติด้านธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (National Baseline Assessment on Business and Human Rights) : นโยบาย กฎหมาย และมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนของประเทศ และที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม

ธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน และการนำไปสู่การปฏิบัติในประเทศไทย

การดำเนินธุรกิจที่ผ่านมาก่อให้เกิดผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนในหลายประการ อาทิ การก่อกวน การโยกย้ายที่อยู่ของชุมชน การละเมิดสิทธิของแรงงานและการเกิดแรงงานบังคับ รวมถึงผลกระทบต่อวิถีชีวิตโดยรวมของประชาชนในพื้นที่ประกอบธุรกิจนั้น ๆ จนทำให้ประชาชนและองค์กรระหว่างประเทศร่วมกันสร้างบรรทัดฐานเพื่อให้การดำเนินธุรกิจที่เคารพสิทธิมนุษยชน โดยในปี ๒๕๕๓ องค์กรสหประชาชาติได้ประกาศข้อตกลงโลกแห่งสหประชาชาติ (The United Nations Global Compact : UNGC) เป็นมาตรการโดยความสมัครใจของภาคธุรกิจภายใต้หลักการเรื่องสิทธิมนุษยชน ๑๐ ประการ สิ่งแวดล้อม และการต่อต้านการคอร์รัปชัน และในปี ๒๕๕๕ คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติได้รับรองเอกสารหลักการชี้แนะเรื่องสิทธิมนุษยชนสำหรับธุรกิจของสหประชาชาติ ภายใต้กรอบ “คัมครอง-เคารพ-เยียวยา” (The United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGPR) : Implementing the United Nations “Protect, Respect and Remedy” Framework) พร้อมผลักดันให้ประเทศต่าง ๆ นำหลักการชี้แนะ UNGPR ไปใช้ให้เกิดผลในประเทศของตน

ในปี ๒๕๕๙ ที่ประชุมทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประเทศไทยในกระบวนการ Universal Periodic Review (UPR) รอบที่ ๒ (วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๙) รัฐบาลไทยได้รับข้อเสนอแนะจากประเทศต่าง ๆ จำนวน ๒๔๙ ข้อ รวมถึงข้อเสนอที่ให้ไทยจัดทำและบังคับใช้แผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (National Action Plan : NAP) เพื่อปฏิบัติตามหลัก UNGPR ซึ่งรัฐบาลได้จัดตั้งกลไกคณะกรรมการกำหนดแนวทางจัดทำ ติดตาม และประเมินผลตามแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน โดยมีกระทรวงยุติธรรมเป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลัก (focal point) มีการจัดทำแผน NAP อย่างต่อเนื่อง และในปี ๒๕๖๑ จากการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญและการหารือกับคณะทำงานด้านสิทธิมนุษยชนกับบริษัทข้ามชาติและองค์กรธุรกิจอื่น ๆ ของสหประชาชาติ (UN Working Group on the issues of human rights and transnational corporations and other business enterprises) ได้กำหนดประเด็นสำคัญ (key priority area) ๔ เรื่อง ได้แก่ (๑) แรงงาน (๒) ชุมชน ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม (๓) นักปกป้องสิทธิมนุษยชน และ (๔) การลงทุนระหว่างประเทศและบริษัทข้ามชาติ ซึ่งเป็นที่มาของการเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับกระบวนการจัดทำแผน NAP เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนรวม ๑๒ ประเด็นจากคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ซึ่ง กสม. ได้ขับเคลื่อนเรื่องดังกล่าว โดยร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภายในและระหว่างประเทศ อาทิ กระทรวงยุติธรรม คณะกรรมการนโยบายและกำกับดูแลรัฐวิสาหกิจ (สคร.) สถาบันการเงินและการธนาคาร และหน่วยงาน/องค์การระหว่างประเทศ เพื่อผลักดันให้มีการนำเอาหลักการ UNGPR ไปใช้ในการดำเนินงานต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาครัฐและภาคเอกชนที่ดำเนินธุรกิจซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรง ในกระบวนการผลักดันและขับเคลื่อนดังกล่าว ทั้ง กสม. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการดำเนินงาน ได้แก่ (๑) การตรวจสอบกรณีร้องเรียนที่เกี่ยวข้อง และการจัดทำข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายไปถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (๒) การส่งเสริมและสร้างความตระหนักรู้ด้านธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนในวงกว้าง รวมถึงการส่งเสริมการนำเครื่องมือ หรือ

^๒ ประเทศไทยได้รับรับรองหลักการ UNGPR ในการประชุมคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (Human Rights Council: HRC) ในปี ๒๕๕๔

^๓ “Protect” รัฐมีหน้าที่ในการคุ้มครองทุกคนภายใต้เขตอำนาจรัฐ (jurisdiction) มิให้เกิดการละเมิด สิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจ รัฐจะต้องมีกระบวนการที่เหมาะสมในการปกป้อง สืบสวนสอบสวน ลงโทษ และเยียวยาผ่านนโยบาย กฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับที่มีประสิทธิภาพ

“Respect” ธุรกิจมีความรับผิดชอบในการเคารพสิทธิมนุษยชน โดยบริษัทต้องรู้และแสดง (know and show) ว่าตนได้เคารพสิทธิมนุษยชน บริษัทต้องรู้ผลกระทบหลักเสี่ยงการละเมิดสิทธิมนุษยชนของบุคคลต่าง ๆ ในทุกพื้นที่ที่มีการประกอบกิจการ ไม่ว่าจะเป็นธุรกิจขนาดใดหรือธุรกิจประเภทใด และระบุผลกระทบที่จะเกิดขึ้นถ้าบริษัทพบว่า เป็นสาเหตุ หรือเป็นส่วนหนึ่งของผลกระทบทางลบต่อสิทธิมนุษยชน บริษัทต้องจัดให้มีหรือมีส่วนในกระบวนการเยียวยาที่มีประสิทธิภาพ

“Remedy” เมื่อเกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนขึ้น รัฐต้องมีกระบวนการที่ทำให้แน่ใจได้ว่าเหยื่อ/ผู้เสียหาย สามารถเข้าถึงการเยียวยาที่มีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นกลไกทางศาลหรือกลไกที่นอกเหนือจากศาล หรือกระบวนการทาง ปกครอง และเมื่อปรากฏว่า ธุรกิจกระทำหรือมีส่วนทำให้เกิดผลกระทบทางลบต่อสิทธิมนุษยชน บริษัทถูกคาดหวังให้ริเริ่ม หรือเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการบรรเทาผลกระทบต่อบุคคล/ชุมชนในระดับปฏิบัติการที่มีประสิทธิภาพ

มาตรฐานที่เกี่ยวข้องไปปรับใช้ในห่วงโซ่อุปทานต่าง ๆ อาทิ อุตสาหกรรมโรงแรมและการท่องเที่ยว และอุตสาหกรรม การเกษตรและปศุสัตว์ และ (๓) การดำเนินการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อผลักดันให้เกิดการนำสิทธิมนุษยชนไปใช้ ในการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ^๔

การจัดทำแผนปฏิบัติการระดับชาติ

ว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (NAP) ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๕)

รัฐบาลไทยได้แถลงรับข้อเสนอแนะจากการประชุมทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประเทศไทยในกระบวนการ UPR รอบที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๕๙ - ๒๕๖๓) เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๙ จากประเทศต่าง ๆ จำนวน ๒๔๙ ข้อ และได้พิจารณาตอบรับทันที ๑๘๗ ข้อ หนึ่งในนั้น คือ การเสนอให้ไทยพัฒนา รับรอง และบังคับใช้แผนปฏิบัติการแห่งชาติ ว่าด้วยธุรกิจและสิทธิมนุษยชน (NAP) เพื่อปฏิบัติตามหลักการ UNGP^๕ ซึ่งกระทรวงยุติธรรมได้ดำเนินการเพื่อจัดทำ แผน NAP อาทิ การจัดทำรายงานประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในภาคธุรกิจ (National Baseline Assessment : NBA) โดยรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ด้านธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนสำหรับใช้เป็นฐานข้อมูลในการจัดทำแผน NAP การประชุมร่วมกับผู้เชี่ยวชาญจากภูมิภาคอาเซียนเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางการจัดทำแผน NAP และต่อมาได้ประกาศ ใช้แผน NAP ในปี ๒๕๖๑ ซึ่งมีการเผยแพร่และติดตามการดำเนินการตามแผน NAP รวมถึงการพิจารณาทบทวน แผนดังกล่าวเป็นระยะ

สำหรับการดำเนินการของภาคธุรกิจนั้น จากการประมวลข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ พบว่า แม้ภาคธุรกิจตื่นตัวเรื่อง สิทธิมนุษยชนมากขึ้น แต่ภาคธุรกิจที่ให้ความสำคัญกับเรื่องสิทธิมนุษยชนจนถึงขั้นนำมาตราฐานสากลด้านสิทธิมนุษยชน อาทิ หลักการ UNGP มาใช้ในกิจการของตนไม่มากนัก ดังเช่นข้อมูลจากงานวิจัยที่สำรวจประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อมจากบริษัทพลังงานที่ใหญ่ที่สุด ๑๐ อันดับ^๖ โดยงานวิจัยระบุว่า ประเด็นเรื่องการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน อยู่ในระดับต่ำสุด และไม่มียุติวิธีใดที่คะแนนปานกลาง เนื่องจากหลักเกณฑ์ปานกลาง คือการประเมินความเสี่ยง ด้านสิทธิมนุษยชนทั้งในบริษัทเองและในห่วงโซ่อุปทานของบริษัท ซึ่งไม่มีบริษัทใดระบุว่า มีการจัดทำในปี พ.ศ. ๒๕๕๗^๗ ส่วนประเด็นที่บริษัทโดยรวมได้คะแนนต่ำเป็นอันดับสองคือ การปฏิบัติที่เป็นธรรมต่อลูกจ้างเหมาช่วง (sub-contract) ซึ่งประเด็นนี้บางบริษัทมองว่า เป็นความรับผิดชอบของผู้รับเหมาที่ว่าจ้างเหมาช่วงโดยตรง มิใช่ความรับผิดชอบของบริษัท นอกจากนี้ งานวิจัยมีข้อสังเกตถึงคะแนนในหมวดผลกระทบต่อชุมชนซึ่งสูงกว่าหมวดการป้องกันผลกระทบต่อชุมชน กล่าวคือ ในภาพรวม ทุกบริษัทสามารถควบคุมปฏิบัติการระดับโรงงานให้มีความปลอดภัย และไม่ส่งผลกระทบต่อชุมชน สำคัญชุมชนใกล้เคียง แต่หลายบริษัทยังไม่ให้ความสำคัญอย่างเพียงพอกับการเปิดให้ชุมชนมีส่วนร่วมกับการดำเนินการ เชิงรุก เพื่อบรรเทาความกังวลและเพิ่มประสิทธิภาพให้กับการสื่อสาร เช่น การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบต่อชุมชน ในภาษาที่ชาวบ้านเข้าใจง่าย เป็นต้น^๘

^๔ ในส่วนที่มีการดำเนินงานโดย กสม. ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐ เป็นต้นมา ได้แก่ (๑) รายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง “มาตรฐานสากลในการดำเนินธุรกิจ เพื่อการเคารพสิทธิมนุษยชน” (๒) รายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง “บทบาทของสถาบันสิทธิมนุษยชนในการคุ้มครองการละเมิดสิทธิมนุษยชนของภาคเอกชน” (๓) รายงาน การศึกษาวิจัย เรื่อง “การตรวจสอบด้านสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้าน (Human Rights Due Diligence : HRDD) (๔) รายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง “แนวทางในการส่งเสริม และคุ้มครองสิทธิของแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย : กรณีแรงงานข้ามชาติในอุตสาหกรรมสัตว์ปีก” และ (๕) รายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง “การประเมินข้อมูลพื้นฐาน ระดับชาติด้านธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (National Baseline Assessment on Business and Human Rights) : นโยบาย กฎหมาย และมาตรการที่เกี่ยวข้องกับ การลงทุนของประเทศ และที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม

^๕ ข้อ ๔๘ โดยประเทศสวีเดน

^๖ ข้อมูลจากโครงการวิจัย เรื่อง “การประเมินระดับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของบริษัท พลังงานที่ใหญ่ที่สุด ๑๐ อันดับ เป็นการวิจัยที่ใช้ผล การทดสอบชุดตัวชี้วัดระดับความรับผิดชอบต่อสังคมโดยใช้ข้อมูลปี ๒๕๕๗ เป็นฐาน

^๗ ยกเว้นบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) (PTT) ซึ่งระบุว่าจะจัดทำในปี ๒๕๕๘ และตั้งเป้าจะดำเนินการตามผลการประเมินในปี ๒๕๕๙

^๘ ข้อมูลจาก www.isranews.org/isranews-news/55213-news-55213.html

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

นอกจากนี้ ยังพบว่า ผู้ประกอบการที่ให้ความสำคัญและนำมาตราฐานสากลเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนมาใช้ มักจะเป็นผู้ประกอบการรายใหญ่หรือเคยเป็นผู้ประสบปัญหาจากการดำเนินการที่ส่งผลกระทบต่อด้านลบอย่างรุนแรงต่อบริษัทมาก่อน และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เป็นบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เนื่องจากได้มีหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดีสำหรับบริษัทจดทะเบียน ยกตัวอย่างเช่น การประกาศใช้แนวปฏิบัติเรื่องแรงงาน (Practices Guideline on Labour) ที่สอดคล้องกับกฎหมายแรงงาน รับรองหลักการความเสมอภาคและสิทธิเสรีภาพ โดยมีการกำหนดวิธีการปฏิบัติที่ชัดเจนสำหรับบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ การจัดตั้งศูนย์ธรรมาภิบาล (CG Center) ขึ้น เพื่อกำหนดการดำเนินการให้บริษัทมีธรรมาภิบาล การจัดทำหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี (Corporate Governance Code : CG Code) เพื่อเป็นแนวทางสำหรับคณะกรรมการบริษัทจดทะเบียนในการปฏิบัติหน้าที่ โดยมุ่งหวังให้กิจการมีผลประกอบการที่ดี โดยคำนึงถึงความต่อเนื่องในระยะยาว มีความรับผิดชอบต่อผู้ถือหุ้น ผู้ที่เกี่ยวข้อง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สังคม และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสามารถปรับตัวได้ภายใต้การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ^{๙๙} ทั้งนี้ พบว่า ปัจจุบันร้อยละ ๗๖ ของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ได้มีการประกาศนโยบายด้านสิทธิมนุษยชนของบริษัทแล้ว

ในส่วนของกรณีศึกษาผู้ได้รับผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนจากการดำเนินโครงการของรัฐ รัฐวิสาหกิจ และภาคธุรกิจนั้น พบว่า ทั้งภาครัฐและภาคธุรกิจโดยเฉพาะกับกรณีที่เกิดขึ้นกับโครงการที่ส่งผลกระทบต่อด้านสิทธิมนุษยชนกับประชาชนจำนวนมาก การเยียวยามักเป็นผลจากกระบวนการยุติธรรม เช่น ผลจากคำพิพากษาของศาล ซึ่งมักใช้ระยะเวลาอันยาวนาน เป็นการละเมิดผู้ได้รับผลกระทบในการพิสูจน์ความเสียหาย และมักเกิดขึ้นในรูปแบบของการเยียวยาทางการเงิน อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี บางกรณี ศาลก็ได้มีคำพิพากษาให้มีการเยียวยาในรูปแบบอื่นนอกเหนือจากการเยียวยาทางการเงิน อาทิ กรณีที่ศาลฎีกาแผนกคดีสิ่งแวดล้อมได้มีคำพิพากษาเมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๐ กรณีชาวบ้านคดีที่ได้รับผลกระทบจากการทำเหมืองแร่ โดยให้บริษัทคู่ความต้องฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้ให้กลับมาใช้ได้ดังเดิมนอกเหนือจากการชดเชยค่าเสียหาย จำนวน ๓๖ ล้านบาท^{๑๐๐}

^{๙๙} ข้อมูลจาก www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1491030960

^{๑๐๐} ข้อมูลจาก www.bbc.com/thai/thailand-41225292

ข้อเสนอแนะคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่ ๖/๒๕๖๑ ลงวันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่องข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน
กรณีการจัดทำแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (NAP)

๑. ความเป็นมา

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ได้พิจารณาคำร้องเรียนขอให้ตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนในรอบเกือบสองทศวรรษที่ผ่านมาพบว่าการดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจไม่ว่าที่ดำเนินการโดยภาครัฐหรือภาคเอกชนมีแนวโน้มส่งผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนมากขึ้น จากสถิติการร้องเรียนต่อ กสม. ระหว่างปี ๒๕๔๔ - ๒๕๖๐ ปรากฏว่า การละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจในประเทศไทยส่วนใหญ่ส่งผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อมซึ่งเกิดจากการดำเนินกิจการ เช่น การบริหารจัดการพลังงาน การประกอบกิจการเหมืองแร่ โครงการพัฒนาหรือการลงทุนขนาดใหญ่ เป็นต้น ทั้งที่เกิดขึ้นในประเทศไทย และจากโครงการลงทุนหรือการพัฒนาทั้งของรัฐและเอกชนสัญชาติไทยในประเทศเพื่อนบ้าน และปัญหาสิทธิแรงงาน แรงงานข้ามชาติ และสิทธิมนุษยชนของผู้มีส่วนได้เสียและกลุ่มเปราะบาง

ปัญหาดังกล่าวมีแนวโน้มที่จะทวีความซับซ้อนมากขึ้น เมื่อประเทศไทยมีนโยบายเปิดเสรีทางเศรษฐกิจ การค้า การเงิน และการลงทุนระหว่างประเทศ ส่งผลให้บริษัทข้ามชาติเข้ามาลงทุนในประเทศไทยจำนวนมาก ในขณะที่การส่งออกสินค้าของประเทศไทยก็เผชิญหน้ากับการใช้มาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภายในประเทศคู่ค้าเพิ่มมากยิ่งขึ้น เช่น กรณีการให้ใบแดงของสหภาพยุโรปต่อการทำประมงของไทย เนื่องจากถูกมองว่าการทำประมงของไทยนั้นมึลักษณะเป็นการประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม (Illegal, Unreported and Unregulated Fishing : IUU Fishing) มาตรการเหล่านี้ถือว่าเป็นมาตรการทางการค้าที่มีใช้ภายในประเทศคู่ค้าซึ่งนำมาบังคับใช้ต่อประเทศที่มีการส่งออกสินค้าประมงไปยังสหภาพยุโรป ส่งผลกระทบต่อรัฐบาลไทย ตลอดจนผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมประมง รวมทั้งกลุ่มแรงงานไทยและกลุ่มแรงงานต่างด้าวหลายหมื่นคนในอุตสาหกรรมประมง หรือการจัดระดับสถานการณ์การค้ามนุษย์ของกระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาในรายงานสถานการณ์การค้ามนุษย์ (Trafficking in Persons Report : TIP Report) ส่งผลกระทบต่อภาคการค้าและอุตสาหกรรมส่งออก ทำให้สินค้าและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรและการประมงของประเทศไทย ถูกห้ามนำเข้า และอาจส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของสินค้าไทยในสายตาผู้บริโภคชาวต่างชาติ รวมถึงทำให้ประเทศไทยอาจถูกตัดสิทธิพิเศษทางการค้า และมาตรการการช่วยเหลือด้านต่าง ๆ จากประเทศคู่ค้ารายสำคัญอีกด้วย

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กสม. พิจารณาแล้วเห็นว่า คำร้องเรียนประเด็นข้างต้นมีลักษณะที่ไม่อาจดำเนินการแก้ไขปัญหาให้เสร็จสิ้นได้ เฉพาะตัวเป็นรายกรณี แต่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการแก้ไขกฎหมาย นโยบาย และแนวปฏิบัติที่ต้องอาศัยการบูรณาการความร่วมมือจากหลายภาคส่วน เพื่อแก้ไขปัญหาลงและป้องกันมิให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนในเรื่องนั้นหรือลักษณะเดียวกัน นั้นขึ้นอีก และด้วยเหตุที่ในปี ๒๕๕๔ (ค.ศ. ๒๐๑๑) องค์การสหประชาชาติได้ให้ความเห็นชอบกับหลักการชี้แนะว่าด้วย ธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ (United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights: UNGP) ในการประชุมใหญ่สามัญของคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนครั้งที่ ๑๗ และเผยแพร่เป็นเอกสารเลขที่ A/HRC/17/31 เมื่อวันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๕๔ เพื่อเป็นการรับมือต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดจากกิจกรรมทางธุรกิจในระดับ ระหว่างประเทศ ซึ่งประเทศไทยได้ร่วมรับรองหลักการดังกล่าวด้วย

ต่อมาในปี ๒๕๕๗ คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่ง สหประชาชาติ (UN Human Rights Council) ได้มีข้อมติ ให้ประเทศสมาชิกดำเนินการจัดให้มีแผนปฏิบัติการ ระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (National Action Plan on Business and Human Rights: NAP) ซึ่งเป็นเอกสารยุทธศาสตร์ทางนโยบายที่ได้รับการพัฒนา โดยรัฐเพื่อคุ้มครองผลกระทบสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง ที่เกิดจากกิจกรรมทางธุรกิจ โดยมีความสอดคล้องไปกับ หลักการชี้แนะแห่งสหประชาชาติว่าด้วยธุรกิจกับ สิทธิมนุษยชน ด้วยเหตุนี้ ประเทศไทยจึงมีความจำเป็นต้อง ปรับปรุงกฎหมายภายใน กฎระเบียบและสภาพแวดล้อม ให้ตอบสนองต่อประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน โดยสอดคล้อง กับมาตรฐานสากลมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น กสม. จึงได้จัดทำข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน กรณีการจัดทำแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (National Action Plan on Business and Human Rights: NAP) เพื่อเสนอต่อคณะรัฐมนตรี โดยเป็นไปตามหน้าที่และอำนาจที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๔๗ (๓) และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๖ (๓) และมาตรา ๔๒ ซึ่งบัญญัติให้ กสม. เสนอแนะมาตรการหรือแนวทาง ในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนต่อรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมตลอดทั้งการแก้ไขปรับปรุง กฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือคำสั่งใด ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน เพื่อพิจารณาดำเนินการให้เป็นไปตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๔๗ วรรคสอง และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๔๓ วรรคหนึ่ง

๒. สารสำคัญของเรื่อง

กสม. ได้พิจารณาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ข้อกฎหมาย หลักการสิทธิมนุษยชน สถิติการร้องเรียน รายงานสถานการณ์สิทธิมนุษยชนประจำปี รายงานการศึกษาวิจัย ข้อมูลจากการจัดกิจกรรมเวทีสาธารณะ กสม. พบประชาชน ๕ ภูมิภาค และเวทีสัมมนาวิชาการแล้วเห็นควรมีข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับกระบวนการจัดทำแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๔๗ (๓) และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๖ (๓) และมาตรา ๔๒ ดังนี้

๒.๑ ควรระบุการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและมาตรการแก้ไขปัญหาด้านธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย รวมถึงมาตรการป้องกันและเยียวยาที่มีประสิทธิภาพกรณีเกิดผลกระทบต่อด้านสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางธุรกิจ โดยอาจใช้ข้อมูลจาก กสม. รวมถึงรายงานการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่ กสม. เคยเสนอต่อคณะกรรมการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาประกอบกับข้อมูลอื่น ๆ จากหน่วยงานของรัฐ ภาคประชาสังคมและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นไปวิเคราะห์และจัดทำนโยบายรวมถึงมีมาตรการการแก้ไขปัญหารอบด้านและมีประสิทธิภาพ

๒.๒ ควรกำหนดหลักเกณฑ์เบื้องต้นที่องค์กรธุรกิจที่ตั้งอยู่ในดินแดน หรือเขตอำนาจอธิปไตยของไทยต้องปฏิบัติตามหลักการชี้แนะแห่งสหประชาชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (UNGPs) โดยในการริเริ่มหรือพัฒนาโครงการต้องคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ สิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนและผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ในโครงการก่อนตัดสินใจดำเนินโครงการ และพิจารณาระบุแผนงานในการจัดตั้งกลไกหรือกำหนดภารกิจการทำงานกับดูแลการลงทุนในต่างประเทศของผู้ลงทุนสัญชาติไทยให้เคารพต่อหลักการสิทธิมนุษยชน

๒.๓ ควรจัดทำรายงานการประเมินสภาพแวดล้อม สถานการณ์สำคัญด้านธุรกิจ และกรณีการละเมิด สิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้น ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ที่มีผลกระทบต่อประเทศไทย (National Baseline Assessment: NBA) รวมทั้งศึกษาประเด็นปัญหา และช่องว่างและการประเมินแนวโน้มสถานการณ์ด้านธุรกิจ กับสิทธิมนุษยชนและปัญหาสำคัญ ที่เกิดขึ้นภายใน ประเทศ ในช่วงระยะเวลาที่แผนจะมีผลบังคับใช้ระยะเวลา ไม่ต่ำกว่า ๕ ปี โดยควรมีความเฉพาะเจาะจงกับบริบท และระบุถึงปัญหาผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนอย่าง ร้ายแรงของภาคธุรกิจตามความเป็นจริง ซึ่งอย่างน้อย ควรประกอบด้วยสถานการณ์ที่เป็นปัจจัยเอื้อ อุปสรรค และความท้าทาย ด้านธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ของประเทศไทย จำนวน ๔ มิติ ประกอบไปด้วย มิติด้าน เศรษฐกิจ มิติด้านสังคม มิติด้านสิ่งแวดล้อม และมิติด้าน การเมืองการปกครอง

๒.๔ ควรระบุถึงการนำนโยบายว่าด้วยธุรกิจ กับสิทธิมนุษยชนของรัฐบาลไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็น รูปธรรม เพื่อแก้ไขปัญหาด้านธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ในกรณีเฉพาะใด ๆ และควรระบุถึงปัญหาอุปสรรคและ ข้อท้าทายในการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อ สิทธิมนุษยชน และระบุขั้นตอนที่มีประสิทธิภาพ ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว เช่น การจัดสรรงบประมาณ ที่เพียงพอ การพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่ผู้บังคับ ใช้กฎหมายและการเพิ่มมาตรการเพื่อแก้ไขปัญหา การทุจริตของเจ้าหน้าที่ โดยอาจระบุมตรการส่งเสริม สนับสนุนให้ภาคธุรกิจจัดทำรายงานการตรวจสอบ การละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้าน (Human Rights Due Diligence: HRDD) และเปิดเผยต่อสาธารณชน รวมถึงความเสี่ยงและผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชน (Human Rights Risk and Impact Assessment) เพื่อให้มีการส่งเสริมความโปร่งใสและความรับผิดชอบของ บริษัทในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนอันเกิดขึ้น จากการดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจ

๒.๕ ควรระบุหลักประกันที่จะทำให้รัฐวิสาหกิจเป็นผู้นำในการเคารพและส่งเสริมการทำธุรกิจที่เคารพสิทธิมนุษยชน โดยอาจกำหนดแผนการบรรจบทบัญญัติให้มีกลไกการกำกับดูแลรัฐวิสาหกิจโดยการคำนึงถึงหลักการด้านสิทธิมนุษยชนไว้ในกฎหมายการพัฒนาการกำกับดูแลและบริหารรัฐวิสาหกิจ รวมถึงการกำกับดูแลให้รัฐวิสาหกิจดำเนินประเมินผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนและการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้าน (HRDD) ในการดำเนินการของรัฐวิสาหกิจด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัฐวิสาหกิจหรือองค์กรภาคเอกชนที่ได้รับอนุญาตให้ดำเนินการในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการทางกายภาพ การขนส่ง สารสนเทศการสื่อสาร และการบริการอื่น ๆ รวมถึงบริการอิเล็กทรอนิกส์และบริการในกรณีฉุกเฉินที่เปิดหรือจัดให้แก่สาธารณะและต้องมีหลักประกันว่าทุกคนสามารถเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการนั้นได้ (Accessibility Rights for All)

๒.๖ ควรระบุถึงการรับประกันให้มีการเคารพสิทธิมนุษยชนในกิจกรรมทางธุรกิจซึ่งอาจได้รับการสนับสนุนและให้ประกันการลงทุน โดยควรระบุให้มีการศึกษาความเสี่ยงและผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนในการจัดทำบริการสาธารณะดังกล่าวโดยบริษัทเอกชนหรือกรณีที่มีการร่วมลงทุนระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อจัดทำโครงการ โครงสร้างพื้นฐานและบริการสาธารณะที่เป็นหน้าที่ของรัฐ โดยรัฐมอบหมายหน้าที่ให้ภาคเอกชนดำเนินการจัดทำโครงการดังกล่าวแทนผ่านสัญญาร่วมลงทุน (Public-Private Partnership) มาตรการและกลไกการกำกับดูแลเพื่อแก้ไขปัญหาผลกระทบดังกล่าว อีกทั้งยังควรใช้หลักการประเมินความเสี่ยงด้านสิทธิมนุษยชนและการเฝ้าระวังด้านสิทธิมนุษยชนอย่างจริงจังในการจัดทำบริการสาธารณะและสัญญาการร่วมลงทุนนั้นด้วย

๒.๗ ควรระบุหลักประกันการเคารพลีทิมมนุษยชน ในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ โดยระบุให้ หน่วยงานของรัฐและรัฐวิสาหกิจศึกษาแนวทางในการมีมาตรการที่มีประสิทธิภาพในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุ ตามที่ กสม. ได้มีข้อเสนอแนะในรายงานผลการพิจารณาเพื่อเสนอแนะนโยบายหรือข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐด้วยตามรายงานผลการพิจารณาที่ ๒๐๖/๒๕๕๙ ลงวันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๕๙ เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. ประกอบด้วย

๒.๘ ควรระบุถึงแผนการบูรณาการ และประกันความสอดคล้องกันนโยบายในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนภายในหน่วยงานของรัฐ รวมไปถึงการระบุแนวนโยบายและเชื่อมโยงกับแผนยุทธศาสตร์ฉบับต่าง ๆ อาทิ แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ แผนการขับเคลื่อนวาระแห่งชาติ : สิทธิมนุษยชนร่วมขับเคลื่อน Thailand 4.0 เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (National agenda : Integrated human rights for mobilizing “Thailand 4.0” policy towards sustainable development) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี โดยต้องสอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี รวมถึงการกำกับดูแลภาคธุรกิจให้เคารพลีทิมมนุษยชนตามขอบเขตอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐ

๒.๙ ควรระบุหลักการสำคัญที่จะประกันว่าการลงนามในสนธิสัญญาด้านการค้าระหว่างประเทศของไทยจะไม่ส่งผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชน โดยอาจระบุให้รัฐบาลต้องพิจารณาการประเมินผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนที่อาจเกิดขึ้นจากข้อตกลงดังกล่าว รวมถึงควรพิจารณาข้อบทเพื่อความมั่นคงแห่งสัญญา (Stabilization clause) ในข้อตกลงการลงทุนจะไม่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินนโยบายของรัฐในการส่งเสริมคุ้มครอง และปรับปรุงการดำเนินการ ให้สอดคล้องกับหลักการธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน โดยอาจพิจารณาแนวทางการเจรจางานพื้นฐานของสิทธิมนุษยชนด้วย

๒.๑๐ ควบระบุแผนงานและรายละเอียดในการเพิ่มศักยภาพ ความรู้ การแก้ไขปัญหาความไม่เท่าเทียมกัน รวมถึงอุปสรรคในการเข้าถึงกระบวนการเยียวยาที่มีประสิทธิภาพแก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากกิจกรรมทางธุรกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเปราะบาง โดยควบระบุมาตรการที่มีประสิทธิภาพทั้งที่ใช้ได้เป็นการทั่วไปและที่ใช้เฉพาะรายอุตสาหกรรมในประเด็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนเป็นการเฉพาะ เพื่อเป็นการแก้ไขอุปสรรคที่ขัดขวางการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพ ทั้งการขาดข้อมูล ความรู้และการคุ้มครองผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิหรือนักปกป้องสิทธิมนุษยชนจากการถูกคุกคาม ทั้งนี้ มาตรการดังกล่าวควรรวมถึงการสร้างเสริมและสร้างความตระหนักในเรื่องของสิทธิมนุษยชนและสิทธิทางกฎหมายของบุคคลหรือชุมชน

อีกทั้งควรวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่อยู่ในกลุ่มเปราะบางหรือบุคคลชายขอบ รวมถึงเร่งรัดการแก้ไขกฎหมายเพื่อป้องกันการใช้สิทธิฟ้องร้องดำเนินคดี โดยไม่สุจริตหรือบิดเบือนข้อเท็จจริงเพื่อกลั่นแกล้งหรือเอาเปรียบหรือฟ้องคดีโดยมุ่งหวังผลอย่างอื่นยิ่งกว่าประโยชน์ที่พึงได้ตามปกติธรรมดา เช่น การยื่นฟ้องศาลในพื้นที่ห่างไกลเพื่อให้จำเลยได้รับความยากลำบากในการเดินทางไปต่อผู้คดีหรือการฟ้องจำเลยในข้อหาที่หนักกว่าความเป็นจริงเพื่อให้จำเลยต้องยอมกระทำหรือไม่กระทำการอันเป็นการมิชอบ โดยเฉพาะการฟ้องเพื่อคุกคามการใช้สิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของจำเลยในการป้องกันตนเองหรือปกป้องประโยชน์สาธารณะ หรือการฟ้องโดยผู้เสียหายไม่ยอมมาปรากฏตัวอันเป็นการสร้างความเดือดร้อนแก่ผู้ที่ถูกฟ้องร้องและบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

๒.๑๑ ควบระบุถึงแผนการ มาตรการ แนวทาง และวิธีการการแก้ไขปัญหาช่องว่างทางกฎหมายและกระบวนการทางปกครองที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม โดยในแผนปฏิบัติการระดับชาติฯ อาจระบุให้มีการศึกษาวิเคราะห์ ระบุ และมีมาตรการจัดการช่องว่างทางกฎหมายและกระบวนการพิจารณา คดีที่อาจส่งผลกระทบต่อเข้าถึงกระบวนการเยียวยาที่มีประสิทธิภาพทั้งในกรณีทั่วไปและในกรณีที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสิทธิมนุษยชนเฉพาะหรือที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมใดอุตสาหกรรมหนึ่ง ทั้งนี้ ควรพิจารณาครอบคลุมหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง เช่น ศาลแรงงาน และแผนกคดีสิ่งแวดล้อมในศาลยุติธรรมหรือศาลปกครอง เป็นต้น

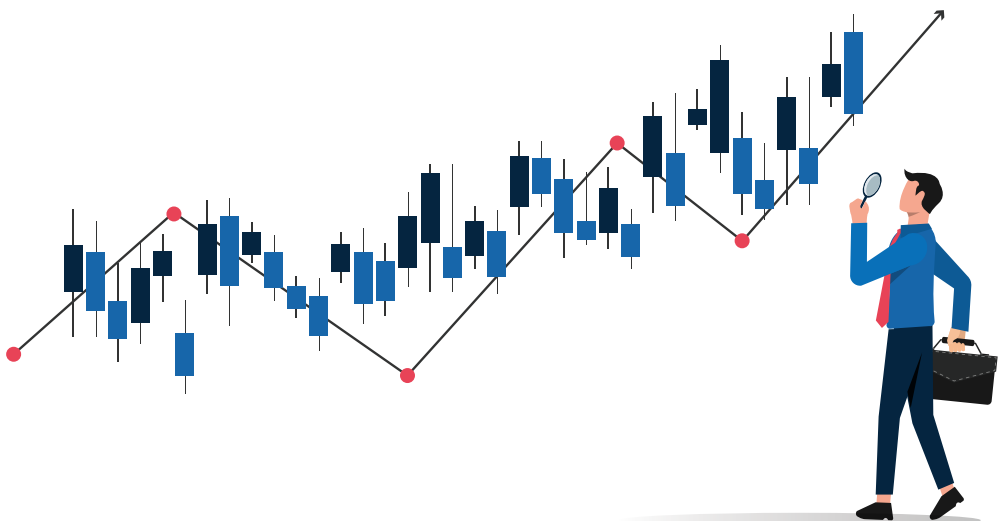
๒.๑๒ ควรระบุถึงกลไกการเยียวยานอกกระบวนการยุติธรรมของรัฐ และกฎหมายว่าด้วยการเยียวยานอกกระบวนการยุติธรรม กลไกการร้องทุกข์นอกกระบวนการยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสม โดยพิจารณาเพิ่มอำนาจให้แก่หน่วยงานดังกล่าวให้ครอบคลุมและเพียงพอเพื่อแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่อาจเกิดขึ้นจากกิจกรรมทางธุรกิจ เพื่อจะได้ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะกลไกการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางธุรกิจได้อย่างสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ

ดาวน์โหลดรายงานฉบับเต็ม ได้ที่

ข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน กรณีการจัดทำแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ที่ ๒/๒๕๖๑

**ประเด็น
สิทธิแรงงาน**

ภาพรวมประเด็นสิทธิแรงงาน^{๑๑}

จากการทบทวนสถานการณ์ด้านสิทธิแรงงาน พบความก้าวหน้าในการบังคับและปฏิบัติตามข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประเด็นแรงงานที่เน้นให้การบังคับใช้กฎหมายและการปฏิบัติตามนโยบายที่มีผลเป็นการคุ้มครองแรงงาน ทั้งการประกันค่าแรงขั้นต่ำ ความปลอดภัยในการทำงานและประกันการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพและความยุติธรรมของแรงงานโยกย้ายถิ่นฐานอย่างเท่าเทียมกัน ด้วยการเปิดใช้ระบบการจดทะเบียนแรงงานข้ามชาติและออกกฎหมายใหม่ เพื่อตอบสนองต่อข้อเสนอแนะดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ด้วยพลวัตของการโยกย้ายถิ่นฐานของแรงงาน ทั้งแรงงานภายในประเทศและแรงงานข้ามชาติ ส่งผลให้รัฐไทยต้องประสบกับข้อท้าทายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามพันธกรณีด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ในปัจจุบัน

ปัญหา/ข้อท้าทาย	สถานการณ์/ข้อเท็จจริง
<p>มาตรฐานการคุ้มครองแรงงานถ้วนหน้าข้อเท็จจริงยังพบว่า บทบัญญัติตามพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. ๒๕๓๓ มุ่งเน้นการคุ้มครองแรงงานโดยแยกเฉพาะกลุ่ม อันส่งผลถึงสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองที่แตกต่างกัน ไม่ก่อให้เกิดความเท่าเทียมตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย</p>	<p>แรงงานข้ามชาติไม่สามารถเข้าถึงสิทธิของกองทุนประกันสังคมทั้ง ๗ สิทธิได้อย่างสมบูรณ์ อาทิ กรณีสิทธิในการเบิกเงินสงเคราะห์บุตรแรงงานข้ามชาติไม่สามารถเบิกได้เหมือนแรงงานไทยด้วยเงื่อนไขของประกันสังคม ทั้งนี้ยังมีเรื่องของสิทธิตามกฎหมายคุ้มครองแรงงานซึ่งแรงงานข้ามชาติไม่ได้รับด้วย เช่น วันหยุดพักผ่อนประจำปี (๖ วันต่อปี) วันหยุดตามประเพณี (๑๓ วันต่อปี) วันลาป่วยต้องได้รับค่าจ้างปีละ ๓๐ วัน วันลาทำหมัน วันลาไปศึกษาเรียนรู้ และค่าจ้างในวันลาตลอด ๔๕ วัน เป็นต้น</p>
<p>การกำหนดกรอบกฎหมายภายในให้สอดคล้องกับอนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ ๘๗ และฉบับที่ ๙๘ โดยผลของการแก้ไขพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๘ และพระราชบัญญัติแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๓ กระทบต่อสิทธิในการรวมกลุ่มของแรงงานถูกแบ่งแยกออกตามประเภทกลุ่ม แรงงานไม่เป็นไปตามหลักการเดียวกันอีกทั้งกระบวนการแก้ไขกฎหมายดังกล่าวไม่ผ่านการรับฟังความเห็นจากกลุ่มแรงงานซึ่งมีส่วนได้เสียโดยตรงต่อการบังคับใช้</p>	<p>ปัจจุบันแรงงานข้ามชาติในประเทศไทยยังไม่สามารถรวมกันจัดตั้งสหภาพแรงงานหรือดำรงตำแหน่งเป็นกรรมการ อนุกรรมการ และที่ปรึกษาสหภาพแรงงาน แต่มีสิทธิเพียงเข้าเป็นสมาชิกสหภาพแรงงานได้เท่านั้น</p>

^{๑๑} ประมวลและสังเคราะห์จาก (๑) แนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย: กรณีแรงงานข้ามชาติในอุตสาหกรรมสัตว์ปีก (๒๕๖๓) และ (๒) ข้อเสนอแนะการปฏิบัติตามสถานการณ์ด้านแรงงานใน แผน NAP ร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย วันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๖๔ และวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๔

ปัญหา/ข้อท้าทาย	สถานการณ์/ข้อเท็จจริง
<p>การขึ้นทะเบียนแรงงานข้ามชาติข้อเท็จจริงปรากฏว่าการดำเนินการนโยบายดังกล่าวเป็นนโยบายยังไม่ครอบคลุมทุกกลุ่มแรงงานและผู้ติดตาม มีการเก็บค่าใช้จ่ายเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด โดยผ่านนายหน้าซึ่งผิดกฎหมาย</p>	<p>แรงงานข้ามชาติในไทยยังคงเสียค่าใช้จ่ายในการพิสูจน์สัญชาติในอัตราที่สูงมากซึ่งราคาตามที่รัฐบาลกำหนดแรงงานข้ามชาติสัญชาติเมียนมามีค่าธรรมเนียม ๓,๕๕๐ บาท แต่ในความเป็นจริงแรงงานเมียนมามีค่าใช้จ่ายถึง ๘,๐๐๐ - ๑๖,๐๐๐ บาทหรือมากกว่านั้น</p>
<p>กลไกติดตามการดำเนินงานของรัฐโดยการมีส่วนร่วมของแรงงาน ปัจจุบันยังไม่มีกลไกในการติดตามการปฏิบัติงานในทุกระดับที่มีผลเป็นการคุ้มครองสิทธิของแรงงานและกำหนดหน้าที่แก่รัฐหรือนายจ้างโดยตัวแรงงานเองและองค์กรภาคประชาสังคม จึงไม่ก่อให้เกิดระบบการตรวจสอบถ่วงดุลที่ตีตลอดจนเกิดการเลือกปฏิบัติต่อกลุ่มแรงงานโดยการออกและการบังคับใช้กฎหมาย</p>	<p>รัฐบาลไม่มีนโยบายเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อแรงงานข้ามชาติที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน เช่น แบบรับรองรายการทะเบียนประวัติของคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตให้อยู่ในราชอาณาจักรเป็นกรณีพิเศษ พ.ร.๓๘/๑ ของแรงงานข้ามชาติที่ขึ้นทะเบียนต่อหน่วยงานของกระทรวงมหาดไทย ไม่สามารถใช้เป็นเอกสารยืนยันสิทธิทางประกันสังคมของกระทรวงแรงงานได้</p>
<p>การเข้าเป็นภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิของแรงงานโยกย้ายถิ่นฐานและสมาชิกในครอบครัว</p>	<p>จากการทำงานร่วมกันของเครือข่ายยังพบว่าบุตรของแรงงานข้ามชาติยังไม่สามารถเข้าถึงสิทธิทางการศึกษาและสุขภาพ รวมทั้งประเทศไทยไม่มีนโยบายให้สิทธิแก่ผู้ติดตาม</p>
<p>การค้ามนุษย์ แม้ประเทศไทยจะลงนามและเข้าเป็นภาคีในอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้ง ในลักษณะองค์กร (United Nations Convention against Transnational Organized Crime: UNTOC) และพิธีสารเพื่อป้องกันปราบปรามและลงโทษ การค้ามนุษย์โดยเฉพาะสตรีและเด็ก ที่บังคับใช้เสริมอนุสัญญา (Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organization Crime) แต่การอนุวัติการโดยเฉพาะการกำหนดคำนิยามการค้ามนุษย์ยังไม่ตรงกับข้อ 3 แห่งพิธีสารดังกล่าว จึงก่อให้เกิดปัญหาในการตีความและการบังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๑</p>	<p>ยังพบปัญหาการนำพาแรงงานข้ามชาติหลอกลวงให้มาทำงานในประเทศไทย</p>

ข้อเสนอแนะ

๑. การแก้ไขพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. ๒๕๓๓ โดยเฉพาะมาตรา ๓๓ มาตรา ๓๔ และ มาตรา ๔๐ ให้มีเนื้อหาของการคุ้มครองสิทธิอื่นเป็นมาตรฐานเดียวกันโดยไม่แบ่งแยก
๒. การแก้ไขบทบัญญัติของพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับอนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) ฉบับที่ ๘ และ ฉบับที่ ๙๘ และประกันว่าในการแก้ไขหรือปรับปรุงกฎหมายต้องผ่านการรับฟังความเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในประเด็นนั้นอย่างเคร่งครัด
๓. การปรับให้นโยบายดังกล่าวเป็นนโยบายถาวรที่สามารถเปิดให้บริการได้ตลอด มีการตรวจสอบและทบทวนมาตรการโดยภาคประชาสังคม รวมทั้งควรขยายระบบให้ครอบคลุมถึงการจดทะเบียนผู้ติดตาม
๔. การแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน กฎหมายว่าด้วยผู้รับงานไปทำที่บ้านและกฎหมายอื่น
๕. การลงนามเป็นภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิของแรงงานโยกย้ายถิ่นฐานและสมาชิก
๖. การแก้ไขมาตรา ๔ ประกอบกับมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้า มนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๑ โดยเฉพาะการให้นิยามคำว่า แสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ ให้เป็นไปตามข้อ 3 แห่งพิธีสารเพื่อป้องกันปราบปรามและโลหการค้ามนุษย์โดยเฉพาะสตรีและเด็ก และเพิ่มบทบาทของผู้ตรวจสอบแรงงานในการระบุนเหยื่อการค้ามนุษย์ และป้องกันสภาวะการทำงานที่เอาเปรียบตามข้อเสนอแนะของผู้รายงานพิเศษด้านการค้ามนุษย์โดยเฉพาะอย่างยิ่งสตรีและเด็ก
๗. ตามข้อสรุปเชิงเสนอแนะของอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วย การจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ ถึงประเทศไทยปี ๒๕๕๕ ข้อที่ ๒๒ และผู้รายงานพิเศษด้านการค้ามนุษย์โดยเฉพาะอย่างยิ่งสตรีและเด็กกรณีประเทศไทยปี ๒๕๕๕ รัฐควรจัดกลไกเพิ่มเติมเพื่อปกป้องแรงงานข้ามชาติและแก้ไขระบบยุติการจ้างงานเพื่อป้องกันการข่มเหงโดยผู้จ้างงาน
๘. ตามข้อสรุปเชิงเสนอแนะของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนในกติการระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองถึงประเทศไทย ปี ๒๕๔๘ รัฐควรพิจารณาการจัดตั้งกลไกที่ใช้ในการรับเรื่องร้องเรียนและการเข้าถึงของแรงงานในประเด็นละเมิดสิทธิแรงงาน รวมถึงการยึดเอกสารส่วนบุคคล
๙. แรงงานควรมีสิทธิเข้าถึงบริการสังคม สถานศึกษาและเอกสารส่วนบุคคลตามหลักการไม่เลือกปฏิบัติ

ประเด็น
ชุมชน ที่ดิน
ทรัพยากรธรรมชาติ
และสิ่งแวดล้อม

ภาพรวมประเด็นสิทธิชุมชน^{๑๒}

จากการติดตามและประเมิน แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้รับรองสิทธิชุมชน มาตั้งแต่ปี ๒๕๔๐ แต่การคุ้มครองสิทธิชุมชนยังมีข้อจำกัดอยู่พอสมควร ส่วนหนึ่งเป็นเพราะมิได้ตราหรือแก้ไขกฎหมายลำดับรองให้สอดคล้องกับหลักการตามรัฐธรรมนูญ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังคงเป็นระบบการจัดการโดยรัฐ ประชาชนหรือชุมชนมิได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐ และประชาชนมากกว่าที่จะเป็นการร่วมมือกัน ยิ่งกว่านั้น หลายกรณีนำไปสู่การละเมิดสิทธิของประชาชนและชุมชน โดยนับตั้งแต่ ปี ๒๕๕๔ ถึงปัจจุบัน (ข้อมูล ณ เดือนมีนาคม ๒๕๖๔) มีการร้องเรียนประเด็นสิทธิชุมชน ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่อ กสม. จำนวนมาก โดยสูงสุดเป็นอันดับที่ ๒

เมื่อพิจารณาจากประเด็นการร้องเรียนนับแต่ปี ๒๕๕๐ - ๒๕๖๔ พบว่า ประเด็นที่มีการร้องเรียน ได้แก่ การจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ การประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรม การดำเนินโครงการโรงไฟฟ้า เหมืองแร่ การจัดการน้ำ การจัดการขยะ/สิ่งปฏิกูล การประกอบกิจการฟาร์มเลี้ยงสัตว์ รวมถึงการดำเนินโครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษ โดยผู้ที่ถูกร้องเรียน มีทั้งที่เป็นภาคเอกชน รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานราชการ ทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับต่าง ๆ

อย่างไรก็ดี ในช่วงหลายที่ผ่านมา รัฐได้แก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับประเด็นสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหลายฉบับและเกี่ยวข้องกับหลายประเด็น ซึ่งกฎหมายเหล่านี้เป็นพัฒนาการทั้งเชิงบวกและลบต่อสิทธิชุมชน โดยนำเสนอตัวอย่างในบางประเด็น ดังนี้

^{๑๑} ประมวลและสังเคราะห์จาก (๑) แนวปฏิบัติเพื่อการจัดการร่วมประเด็นสิทธิชุมชน : สิทธิชุมชนกับการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการพัฒนา รวมถึงสิทธิอื่นที่เกี่ยวข้อง (๒๕๖๓) และ (๒) ข้อมูลนำเสนอการประเมินติดตาม สถานการณ์ด้านสิทธิชุมชนร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย วันที่ ๑๓ - ๑๔ มีนาคม ๒๕๖๔

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ แม้จะเป็นกฎหมายกลางว่าด้วยการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และแม้จะมีการแก้ไขเพิ่มเติมไปแล้ว แต่ก็เป็นแก้ไขเพียงเล็กน้อย ซึ่งยังไม่นำไปสู่การปฏิรูประบบ และยังมีเนื้อหาที่ไม่เป็นไปตามบทบัญญัติตามมาตรา ๕๗ ของรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ ยังไม่มีบทบัญญัติรองรับเรื่องการให้ประชาชน และชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ คุ้มครองบำรุงรักษา ฟื้นฟู บริหารจัดการ และใช้หรือ จัดให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ และได้รับประโยชน์จากการดำเนินการดังกล่าว

การจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ ถือเป็นความขัดแย้งเรื้อรังมานานหลายทศวรรษ ระหว่างชาวบ้านที่อาศัยและทำประโยชน์ในพื้นที่ที่กบฏรัฐที่ต้องการควบคุมและจัดการป่าเพื่อการอนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ โดยรัฐพยายามแก้ปัญหาข้อดังกล่าว โดยออกมติคณะรัฐมนตรี วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ เรื่อง พื้นที่ป่าหมายและกรอบมาตรการแก้ไขปัญหาคืออยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ป่าไม้ (ทุกประเภท) ซึ่งใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาดินทั้งในพื้นที่ป่าอนุรักษ์และพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ต่อมารัฐได้การตรากฎหมายเกี่ยวกับการจัดการที่ดินและป่าไม้หลายฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๒ พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๒ รวมทั้งตราพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๒ และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๖๒ เพื่อแก้ไขปัญหาการอยู่อาศัยและทำประโยชน์ในที่ดินในเขตป่าอนุรักษ์

อย่างไรก็ดี จากรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยปี ๒๕๖๓ ของ กสม. ระบุว่า ยังมีประชาชนอีกจำนวนมากที่ประสบปัญหาที่ดินทำกินและได้รับความเดือดร้อนจากการถูกจับกุมและขับไล่ออกจากที่ดินเดิมอยู่^{๑๓} นอกจากนี้ ภาคประชาชนบางส่วนได้วิจารณ์กฎหมายเหล่านี้ว่า ไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ เพราะใช้แนวคิดการควบคุมทรัพยากรของรัฐ และไม่ยอมรับสิทธิชุมชน^{๑๔}

ส่วนกฎหมายป่าชุมชนไม่อนุญาตให้ขอจัดตั้ง “ป่าชุมชน” ในเขตป่าอนุรักษ์ ทำให้ชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์หลายแห่งไม่สามารถจัดตั้งป่าชุมชนได้ หรือชุมชนหลายแห่งที่มีการจัดการป่าชุมชนอยู่แล้ว ไม่สามารถขอรับรองทางกฎหมายได้ อาทิ กรณีกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง (ปกากะญอ) บ้านกลาง ตำบลบ้านดง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ดูแลผืนป่ากว่า ๑๐,๐๐๐ ไร่ แต่ไม่สามารถเข้าเงื่อนไขการจัดตั้งป่าชุมชนได้เนื่องจากอยู่ในเขตป่าอนุรักษ์^{๑๕}

^{๑๓} รายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี ๒๕๖๓ ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

^{๑๔} การประชุมเชิงปฏิบัติการ ทางเลือก ทางออก พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๒ วันเสาร์ที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๓ ณ ห้องประชุมใหญ่ลุ่ม วัฒนธรรมสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) กรุงเทพมหานคร

^{๑๕} รายงานสรุปผลการปฏิบัติงานเผยแพร่และขับเคลื่อนงานวิจัยสิทธิมนุษยชน ปีงบประมาณ ๒๕๖๓ ในพื้นที่ภาคเหนือ (จังหวัดเชียงใหม่) (วันที่ ๖ - ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓) โดยกลุ่มงานวิจัยสิทธิมนุษยชน สำนักกิจการ กสม. สำนักงาน กสม.

เขตเศรษฐกิจพิเศษ มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. ๒๕๖๑ เพื่อพัฒนาพื้นที่ภาคตะวันออกให้เป็นระบบ โดยเฉพาะการส่งเสริมการประกอบพาณิชย์กรรมและอุตสาหกรรม อย่างไรก็ตามมีประชาชนในพื้นที่บางกลุ่มและนักวิชาการที่คัดค้านการดำเนินการในเรื่องดังกล่าว โดยเฉพาะเรื่องการประกาศใช้ผังเมืองในการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC Watch) ที่ยกเลิกผังเมืองเดิม ซึ่งผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน และเปลี่ยนพื้นที่เกษตรกรรม (สีเขียว) เป็นพื้นที่อุตสาหกรรม (สีม่วง) ซึ่งถือเป็นการทำลายหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม และเอื้อประโยชน์ให้กับคนเพียงบางกลุ่ม^{๖๖}

การจัดการทรัพยากรชายฝั่ง มีการตราพระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. ๒๕๕๘ ซึ่งกำหนดให้มีผู้แทนชุมชนชายฝั่ง มีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการทั้งในระดับชาติ และระดับจังหวัด และให้กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งให้ความช่วยเหลือหรือสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการแสดงความคิดเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาจัดทำนโยบายและแผนการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแห่งชาติและจังหวัดด้วย อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันยังพบข้อพิพาทเรื่องการจัดการชายฝั่ง โดยเฉพาะประเด็นมุมมองต่อวิธีการจัดการปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งที่แตกต่างกันระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชน

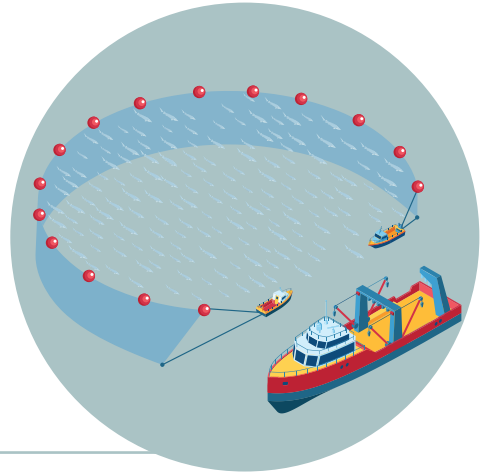
ข้อพิพาทดังกล่าวสะท้อนผ่านกรณีโครงการก่อสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งริมทะเล พร้อมปรับปรุงภูมิทัศน์ตำบลม่วงงาม อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นข้อพิพาทในช่วงเดือนพฤษภาคม - มิถุนายน ๒๕๖๓ โดยรัฐจะดำเนินโครงการก่อสร้างเขื่อนป้องกันก้นการกัดเซาะชายฝั่ง หรือกำแพงกันคลื่น แต่กลุ่มประชาชนมองว่าการดำเนินโครงการมีความบกพร่องในกระบวนการมีส่วนร่วม และกำแพงกันคลื่นโครงสร้างแข็งจะส่งผลกระทบต่อการกัดเซาะชายฝั่งมากขึ้น ปัจจุบัน กรณีนี้อยู่ระหว่างการฟ้องคดีต่อศาลปกครอง^{๖๗}

^{๖๖} รายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี ๒๕๖๓

^{๖๗} รายงานสรุปผลการปฏิบัติงานเผยแพร่และขับเคลื่อนงานวิจัยสิทธิมนุษยชน ปีงบประมาณ ๒๕๖๓ ในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ (จังหวัดสงขลา และปัตตานี) (วันที่ ๓๐ - ๓๑ มกราคม ๒๕๖๓) โดยกลุ่มงานวิจัยสิทธิมนุษยชน สำนักกิจการ กสม. สำนักงาน กสม. และ www.hatyaitytoday.com/beach-re-structural-impact/

การจัดการทรัพยากรทางทะเล มีการตราพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. ๒๕๕๘ กำหนดให้ผู้แทนสมาคมในด้านการประมงประเภทต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการทั้งในระดับชาติ และระดับจังหวัด รวมถึงกำหนดให้กรมประมงสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนประมงท้องถิ่นในการจัดทำนโยบายการพัฒนาการประมงในน่านน้ำไทย สนับสนุนให้มีการรวมกลุ่ม เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมและสนับสนุนชุมชนประมงท้องถิ่นในการจัดการการบำรุงรักษา การอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนจากทรัพยากรสัตว์น้ำภายในที่จับ สัตว์น้ำในเขตประมงน้ำจืดหรือเขตทะเลชายฝั่ง

อย่างไรก็ดี ยังปรากฏข้อขัดแย้งการใช้ประโยชน์พื้นที่สาธารณะทางทะเล เช่น กรณีความขัดแย้งระหว่างชาวประมงพื้นบ้านกับผู้ประกอบการเลี้ยงหอยในพื้นที่ “อ่าวบ้านดอน” จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยประเด็นข้อพิพาทการใช้ประโยชน์จากพื้นที่สาธารณะทางทะเลดังกล่าวเกิดขึ้นมานานแล้ว^{๑๘๔} และยังมีข้อพิพาททำนองเดียวกันนี้เคยเกิดขึ้นในหลายพื้นที่ เช่น “อ่าวปัตตานี” เป็นต้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าประเด็นสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรทางทะเลยังเป็นประเด็นที่จะต้องพัฒนากฎหมายและนโยบาย รวมถึงการสร้างความรู้ความเข้าใจกันต่อไป

การจัดการทรัพยากรแร่ กสม. รับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับเหมืองแร่ และมีรายงานผลการตรวจสอบสำคัญหลายเรื่อง อาทิ กรณีคัดค้านคำขอประทานบัตรเหมืองแร่หินอุตสาหกรรมชนิดหินปูนเพื่ออุตสาหกรรมก่อสร้าง ตำบลควนโพธิ์ อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล^{๑๘๕} และกรณีโครงการสำรวจแร่โพแทช อำเภอมะนัง จังหวัดสตูล^{๑๘๖}

นอกจากนี้ กสม. ได้มีข้อเสนอแนะต่อการแก้ไขร่างพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. หลายประการ^{๑๘๗} ซึ่งพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. ๒๕๖๐ ได้ปรับแก้สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ กสม. และเปิดช่องให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน อาทิ การกำหนดให้คณะกรรมการนโยบายบริหารจัดการแร่แห่งชาติมีหน้าที่ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแร่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนแม่บทการบริหารจัดการแร่ การกำหนดให้ในกรณีที่ประชาชนในชุมชนไม่เห็นด้วยกับการทำเหมือง และผู้ออกประทานบัตรไม่สามารถวินิจฉัยให้ได้ข้อยุตินั้น ให้มีการทำประชามติของประชาชนในพื้นที่ที่ขอประทานบัตรโดยผู้ยื่นคำขอประทานบัตรต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายก็ได้ เป็นต้น

^{๑๘๔} รายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน ที่ ๑๒๐/๒๕๖๑ ของ กสม.

^{๑๘๕} รายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน ที่ ๓๒๘/๒๕๖๑ ของ กสม.

^{๑๘๖} รายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน ที่ ๑๑-๑๒/๒๕๖๒ ของ กสม.

^{๑๘๗} รายงานผลการพิจารณาการละเมิดสิทธิมนุษยชน ที่ ๓๖-๓๙/๒๕๕๙ ของ กสม.

แม้กฎหมายจะปรับปรุงและเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนไปบ้างแล้ว แต่ก็มีอีกหลายประเด็นที่ยังไม่ได้รับการแก้ไข โดยเฉพาะประเด็นสำคัญที่ กสม. ได้มีข้อเสนอแนะ คือ การรับรองหลักการ “**แร่เป็นทรัพยากรร่วม**” อันเป็นการเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจจากเดิมรวมศูนย์ไว้กับรัฐไปสู่การจัดการทรัพยากรร่วม โดยรัฐและประชาชนต้องบริหารจัดการร่วมกัน ซึ่งเป็นหลักการที่สอดคล้องกับหลักการสิทธิชุมชน นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมตามกฎหมายระดับใหม่ยังครอบคลุมตลอดห่วงโซ่การผลิตแร่ โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการสำรวจแร่ ซึ่งเป็นปัญหาการร้องเรียนมายัง กสม. ด้วย

ทั้งนี้ แม้กฎหมายหลายฉบับที่แก้ไขใหม่จะมีความก้าวหน้าในแง่ของการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมการจัดการทรัพยากรมากขึ้น แต่จากสถานการณ์สิทธิชุมชนที่นำเสนอข้างต้น แสดงให้เห็นว่า สิทธิของประชาชนหรือชุมชนยังไม่ได้รับการคุ้มครองอย่างแท้จริง เพราะรัฐยังคงมีบทบาทหลักในการกำหนดกติกา นโยบายและโครงการต่าง ๆ ในลักษณะระบบการจัดการโดยรัฐ มิใช่ระบบจัดการร่วมที่มีชุมชนเป็นฐาน แม้จะเปิดโอกาสให้มีประชาชน/ชุมชนมีส่วนร่วม แต่ก็เป็นการมีส่วนร่วมภายใต้สิ่งที่รัฐกำหนดไว้แล้ว ซึ่งส่วนนี้นำไปสู่ความขัดแย้งในการดำเนินโครงการต่าง ๆ

ดังนั้น เพื่อส่งเสริมให้หลักการสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ถูกนำไปใช้ประโยชน์อย่างสอดคล้องกับหลักการ และรูปธรรม ทั้งในการกำหนดกฎหมาย นโยบาย หรือแนวปฏิบัติต่าง ๆ ในระดับชาติและระดับพื้นที่เพื่อช่วยลดความขัดแย้งในการจัดการทรัพยากรระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในพื้นที่

แม้แนวทางที่จะนำเสนอต่อไปนี้เป็นแนวทางสำหรับการบัญญัติกฎหมายระดับพระราชบัญญัติเป็นสำคัญ แต่หลักการและแนวทางบางประการอาจเป็นประโยชน์สำหรับหน่วยงานระดับพื้นที่ โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือองค์กรชุมชนในการนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกติกาในการจัดการทรัพยากรระดับท้องถิ่นได้

โดยแนวทางที่จะนำเสนอต่อไปนี้เป็นแนวทางที่เชื่อมโยงระหว่างบทบัญญัติเรื่องสิทธิของบุคคลและชุมชนตามมาตรา ๔๓ (๒) และบทบัญญัติเรื่องหน้าที่ของรัฐตามมาตรา ๕๗ (๒) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เป็นหลัก ส่วนบทบัญญัติมาตรา ๕๘ ซึ่งมีสาระเฉพาะเรื่องที่แตกต่างกันออกไปนั้น จะไม่ได้กล่าวถึงเพื่อป้องกันการสับสน

ข้อเสนอแนะ

๑. การกำหนดขอบเขตนิยามต่าง ๆ ให้ชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำว่า **“ชุมชน”** และ **“สิทธิชุมชน”**

“ชุมชน” ควรเขียนให้มีความหมายชัดเจน ไม่แคบหรือกว้างเกินไป โดยรวมถึงมิติต่าง ๆ เช่น มีทั้งชุมชนที่ยึดพื้นที่เชิงกายภาพและชุมชนเสมือนจริงที่ไม่ยึดพื้นที่ มีทั้งชุมชนที่เป็นผู้ใช้ทรัพยากร และชุมชนที่เป็นผู้ได้รับผลกระทบจากกิจกรรมโครงการที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

“สิทธิชุมชน” ควรเขียนให้มีความหมายชัดเจน ไม่ควรเขียนในลักษณะที่เป็นการลดทอนความซับซ้อนของสิทธินี้ให้เหลือแต่เพียงสิทธิทำมาหากินหรือสิทธิปากท้อง เพราะยังมีมิติจิตวิญญาณซึ่งอาจจะไม่เกี่ยวกับเรื่องปากท้องหรือการทำมาหากิน รวมถึงสิทธิด้านเศรษฐกิจซึ่งเป็นพัฒนาการของสิทธิชุมชนด้วย

๒. การรับรองสิทธิชุมชนในลักษณะเป็นสิทธิที่สามารถใช้ได้ทันที ไม่จำเป็นต้องจดทะเบียน หรือมีฐานะเป็นนิติบุคคล หรือต้องเข้าสู่กระบวนการขอและออกใบอนุญาตจากหน่วยงาน โดยครอบคลุมสิทธิดังต่อไปนี้

๑) สิทธิในการจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน

๒) สิทธิที่จะร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือรัฐในการจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยกำหนดให้สามารถใช้สิทธิได้ในสองลักษณะ ได้แก่

๒.๑) สิทธิเชิงกระบวนการ คือ สิทธิในการมีส่วนร่วมกับรัฐในระดับร่วมจัดการ

๒.๒) สิทธิภายใต้ระบบการจัดการร่วมโดยเอาชุมชนเป็นฐาน โดยกำหนดบทบาทของชุมชนให้เด่นมากกว่าบทบาทของรัฐ ซึ่งควรกำหนดรายละเอียดเรื่องการจัดการให้ชัดเจนในประเด็นต่าง ๆ อาทิ การแบ่งปันผลประโยชน์ระหว่างชุมชนกับรัฐ การจัดให้มีช่องทางการบังคับใช้สิทธิชุมชนเมื่อชุมชนถูกละเมิดสิทธิ โดยมีขั้นตอนต้นทางก่อนจะไปถึงศาล เช่น กระบวนการยุติธรรมทางเลือก การไกล่เกลี่ย เป็นต้น รวมถึงการจัดให้มีการคุ้มครองและปกป้องสิทธิชุมชนโดยอาศัยอำนาจของรัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อกำหนดข้อห้ามสำหรับบุคคลภายนอกที่จะเข้ามาใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน

๓. ควรนำหลักเกณฑ์การจัดการร่วม ๘ ข้อของเอลินอร์ ออสโตรม (Elinor Ostrom) มาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการใช้สิทธิชุมชน ดังนี้

- ๑) การระบุขอบเขตที่ชัดเจน ทั้ง **“ขอบเขตเกี่ยวกับผู้ใช้”** ซึ่งสามารถแยกแยะได้ว่าใครมีสิทธิและไม่มีสิทธิเข้าใช้ทรัพยากร และ **“ขอบเขตของทรัพยากร”** ซึ่งแยกแยะระหว่างขอบเขตของทรัพยากรที่ชุมชนดูแล กับระบบนิเวศเชิงสังคมที่ใหญ่กว่า
- ๒) กติกาในการจัดการทรัพยากรจะต้องสอดคล้องกับสภาพสังคมและเงื่อนไขของพื้นที่ เช่น การกำหนดช่วงเวลาในการใช้ทรัพยากรที่สัมพันธ์กับฤดูกาลและวงจรชีวิตในระบบนิเวศ เป็นต้น
- ๓) ผู้มีส่วนได้เสียในการใช้ทรัพยากรสามารถมีส่วนร่วมในการกำหนดกติกาในการจัดการทรัพยากร
- ๔) มีการติดตามประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ โดยผู้มีส่วนได้เสียในการใช้ทรัพยากร ทั้ง **“การติดตามดูแลพฤติกรรมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร”** และ **“สภาพของทรัพยากร”**
- ๕) มีการลงโทษผู้ละเมิดกฏกติกาอย่างค่อยเป็นค่อยไป จากเบาไปหาหนัก
- ๖) มีกลไกจัดการความขัดแย้งที่มีต้นทุนต่ำและเข้าถึงได้ง่าย ทั้ง **“กลไกระหว่างสมาชิกซึ่งเป็นผู้ใช้ทรัพยากรด้วยกันเอง”** และ **“กลไกระหว่างผู้ใช้ทรัพยากรกับเจ้าหน้าที่รัฐ”** มีคำแนะนำเพิ่มเติมว่า ควรให้ความสำคัญกับกลไกการไกล่เกลี่ยและคลี่คลายข้อพิพาทในระดับพื้นที่ โดยเปิดโอกาสให้ราษฎรและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตลอดจนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ทำงานจัดการปัญหาร่วมกันให้ถึงที่สุด ส่วนวิธีการทางกฎหมาย ควรถูกนำมาใช้เป็นวิธีการสุดท้าย
- ๗) รัฐให้การยอมรับในสิทธิของชุมชน โดยรัฐจะต้องรับรู้และให้สิทธิแก่ผู้ใช้ทรัพยากรในการวางกติกาการใช้และการจัดการทรัพยากร ขณะเดียวกัน ผู้ใช้ทรัพยากรจะมีสิทธิกำหนดกติกาในกลุ่มของตนเองโดยไม่ถูกแทรกแซงจากอำนาจรัฐภายนอก และผู้ใช้ทรัพยากรสามารถดำเนินการบังคับใช้กติกาและลงโทษผู้ฝ่าฝืนกติกาด้วยตัวของพวกเขาเอง
- ๘) กติกาและการจัดการทรัพยากร การใช้ทรัพยากร การจัดสรรทรัพยากร การสอดส่องดูแล การบังคับใช้การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง และการดำเนินการของภาครัฐ ที่ยึดโยงกับระบบที่ใหญ่กว่า

๔. กำหนดให้มี **“องค์กร/สภาชุมชน”** ของชุมชนเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ได้รับการรับรองภายใต้เงื่อนไขตามกฎหมาย เพื่อเป็นกลไกในการเฝ้าระวังและติดตามการบริหารจัดการของรัฐ การปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม และการปกป้องชุมชนเอง เนื่องจากชุมชนไม่มีอำนาจรัฐ เมื่อเกิดปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ

๕. กำหนดให้มี **“การส่งเสริมชุมชนและสิทธิชุมชน”** โดยมีมาตรการ/เครื่องมือ/กลไกในการช่วยเหลือชุมชนที่ไม่แข็งแรงหรือเข้าถึงข้อมูลได้ยาก เพื่อจะจะสามารถใช้สิทธิชุมชนได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

แนวทางการรับรองสิทธิชุมชน ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

- เป็นสิทธิเชิงกลุ่ม เป็นระบบจัดการร่วมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ กำหนดไว้ ๒ ส่วน ดังนี้
 ๑. เป็นสิทธิ บุคคลและชุมชนมีสิทธิในการจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติฯ อย่างสมดุลและยั่งยืน และร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือรัฐในการดำเนินการดังกล่าว เป็นสิทธิที่เกิดขึ้นแล้ว ใช้สิทธิได้ทันที ใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้ (มาตรา ๔๓ (๒) + ๒๕)
 ๒. เป็นหน้าที่ของรัฐ
 - ✓ รัฐมีหน้าที่ให้ประชาชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ คุ้มครอง บำรุงรักษา ฟื้นฟู บริหารจัดการ และใช้ หรือจัดให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติฯ ให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืน โดยต้องให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมดำเนินการและได้รับประโยชน์จากการดำเนินการดังกล่าวด้วย (มาตรา ๕๗ (๒))
 - ✓ รัฐต้องดำเนินการให้มีการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ และจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียและประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้องก่อนการดำเนินการใดของรัฐหรือที่รัฐจะอนุญาตให้ผู้ใดดำเนินการที่อาจมีผลกระทบต่ออย่างรุนแรง โดยชุมชนมีสิทธิในการได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยงานของรัฐก่อนการดำเนินการ และรัฐต้องดำเนินการอย่างระมัดระวัง หากเกิดผลกระทบขึ้น ต้องมีการเยียวยาอย่างเป็นธรรมและไม่ชักช้า (มาตรา ๕๘)
 - ✓ หากหน้าที่ของรัฐเป็นการทำเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนโดยตรง ประชาชนและชุมชนมี “สิทธิที่จะติดตามและเร่งรัดให้รัฐดำเนินการ รวมทั้งฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง” ได้ (มาตรา ๕๑)

ความสำคัญของสิทธิชุมชน

ระบบการจัดการธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เป็นระบบการจัดการโดยรัฐ ได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชนอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง การจัดการทรัพยากร ที่ดินและป่าไม้ การดำเนินโครงการพัฒนาต่าง ๆ แม้ที่ผ่านมารัฐจะแก้ไขไปแล้วหลายเรื่อง แต่ยังมีเนื้อหาบางส่วนที่ไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ เพราะยังใช้ระบบจัดการโดยรัฐเป็นสำคัญ และยังให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนค่อนข้างน้อย

แนวทางการรับรองสิทธิชุมชน

ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

✓ กำหนดขอบเขตคำนิยามต่าง ๆ ให้ชัดเจนไม่แคบหรือกว้างเกินไป โดยเฉพาะคำว่า “ชุมชน” และ “สิทธิชุมชน”

✓ รับรองสิทธิชุมชนในลักษณะเป็นสิทธิที่สามารถใช้ได้ทันที ไม่จำเป็นต้องจดทะเบียน หรือขออนุญาต โดยครอบคลุมทั้งสิทธิในการจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน และสิทธิที่จะร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือรัฐในการดำเนินการ

✓ สิทธิที่จะร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือรัฐ กำหนดให้ใช้ได้ทั้งสองลักษณะ ดังนี้

๑) สิทธิเชิงกระบวนการ คือ สิทธิในการมีส่วนร่วมกับรัฐในระดับร่วมจัดการ

๒) สิทธิภายใต้ระบบการจัดการร่วมโดยเอาชุมชนเป็นฐาน โดยกำหนดบทบาทของชุมชนให้เด่นมากกว่าบทบาทของรัฐ

✓ ควรนำหลักเกณฑ์การจัดการร่วม ๘ ข้อ ของเอลินอร์ ออสโตรม (Elinor Ostrom) มาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการใช้สิทธิชุมชน ดังนี้

๑) การระบุขอบเขตที่ชัดเจน ทั้ง “ขอบเขตเกี่ยวกับผู้ใช้” และ “ขอบเขตของทรัพยากร”

๒) กติกาในการจัดการทรัพยากรจะต้องสอดคล้องกับสภาพสังคมและเงื่อนไขของพื้นที่

๓) ผู้มีส่วนได้เสียในการใช้ทรัพยากรสามารถมีส่วนร่วมในการกำหนดกติกา

๔) มีการติดตามประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ โดยผู้มีส่วนได้เสียในการใช้ทรัพยากร

๕) มีการลงโทษผู้ละเมิดกติกาอย่างค่อยเป็นค่อยไป

๖) มีกลไกจัดการความขัดแย้งที่มีต้นทุนต่ำและเข้าถึงได้ง่าย

๗) รัฐยอมรับในสิทธิของชุมชน โดยรับรู้และให้สิทธิแก่ชุมชนในการกำหนดและบังคับใช้กติกาได้

๘) กติกายืดหยุ่นกับระบบที่ใหญ่กว่า

✓

มีระบบสนับสนุนการใช้สิทธิชุมชน อาทิ มี “องค์กร/สภาชุมชน” ของชุมชนที่ได้รับการรับรองตามกฎหมาย เพื่อเป็นกลไกในการเฝ้าระวัง รวมถึงการกำหนดให้มีมาตรการ/เครื่องมือ/กลไกใน “การส่งเสริมชุมชนและสิทธิชุมชน” โดยเฉพาะการช่วยเหลือชุมชนที่ไม่แข็งแรง เพื่อจะจะสามารถใช้สิทธิชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ภาพรวมประเด็นสิทธิในที่ดิน^{๒๒}

ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิในที่ดินปรากฏชัดเจนมากขึ้น หลังจากปี ๒๕๕๑ โดยมีจำนวนเกษตรกรและคนยากจน ที่สูญเสียที่ดินเพิ่มขึ้น ควบคู่กับภาระหนี้สินและการ ถูกเก็บค่าเช่าที่ดินไม่เป็นธรรม อีกทั้งกฎหมายและนโยบาย โดยเฉพาะในแง่ของการประกาศรับรองกรรมสิทธิ์ที่ดิน ขัดซ้อนกันของรัฐ การขยายตัวของพื้นที่เกษตร (เนื่องจาก นโยบายด้านเกษตรกรรมและการค้า) การไม่มีเส้นแบ่ง ที่ชัดเจนสำหรับที่ดินซึ่งคาบเกี่ยวระหว่างรัฐ เอกชน และ ชุมชน และการที่ชุมชนไร้ความสามารถเข้าถึงครอบครอง ที่ดินเนื่องจากราคาที่ดินซึ่งสูงมากขึ้น ล้วนเป็นอุปสรรค สำคัญ ส่งผลให้มีการบุกรุกเข้าไปในที่ดินของรัฐและพื้นที่ ป่ามากขึ้น

ทั้งนี้ นับตั้งแต่รัฐบาลได้ประกาศใช้มาตรการใหม่หลายประการ โดยให้อำนาจหน่วยงานราชการในการ บริหารจัดการที่ดินและจำกัดสิทธิของชุมชนที่จะปกป้องที่ดินของตนเอง ในขณะที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน แห่งชาติ (กสม.) ได้รับเรื่องร้องเรียนจากประชาชนซึ่งได้รับผลกระทบจากการดำเนินงานของรัฐเพื่อปราบปราม การบุกรุกป่า อันเป็นผลมาจากประกาศคำสั่งของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) และผู้ที่ถูกบังคับให้ต้อง ออกจากที่ดินของตนเองโดยไม่ได้รับการเยียวยาอย่างเพียงพอจำนวนมาก

^{๒๒} ประมวลและสังเคราะห์จาก (1) การประเมินข้อมูลพื้นฐานระดับชาติด้านธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (National Baseline Assessment on Business and Human Rights) : นโยบาย กฎหมาย และมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนของประเทศ (๒๕๖๓) และ (๒) การติดตามสถานการณ์ข้อเสนอของกลุ่มชาติพันธุ์ และชนพื้นเมือง วันที่ ๑๓ - ๑๔ มีนาคม ๒๕๖๔

ปัญหา/ข้อท้าทาย	สถานการณ์/ข้อเท็จจริง
<p>ชุมชนในชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มชาติพันธุ์และชนกลุ่มน้อย ไม่มีหลักฐานมากเพียงพอที่จะพิสูจน์ยืนยันกรรมสิทธิ์ในที่ดิน เอกสารสิทธิ์หรือเอกสารพิสูจน์การทำกิน (นส.๓ ก.) เป็นเอกสารจำเป็นเพื่อพิสูจน์ความมีกรรมสิทธิ์/การใช้ประโยชน์ในที่ดินนั้น หากปราศจากเอกสารเหล่านี้ บุคคลย่อมเสี่ยงจะถูกเวนคืนที่ดิน ทั้ง ๆ ที่เป็นที่ดินได้ทำกินเป็นเวลานาน</p>	<p>การต่อสู้ของกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อปกป้องที่ดินของบรรพชนอาทิ กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล (มอแกน มอแกลน และ อูรักลาโว้ย) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวประมงพื้นบ้าน ต่อสู้มาเป็นเวลานาน เพื่อมิให้ถูกขับไล่ออกจากที่ดินที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษพวกเขาอาศัยอยู่ในที่ดินที่มีราคาสูงในพื้นที่ท่องเที่ยว (อาทิ ภูเก็ต) ซึ่งมีธุรกิจแสดงตนถือครองเอกสารสิทธิ์ กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลได้ยื่นเรื่องร้องเรียนต่อรัฐบาล ขอความสนับสนุนในการแก้ปัญหาข้อพิพาทในที่ดินโดยขอให้ยกเลิกเอกสารสิทธิ์ที่ออกให้บริษัทซึ่งทับซ้อนกับที่ดินซึ่งบรรพชนใช้ประโยชน์มาตลอด</p>
<p>การใช้มาตรการด้านกฎหมายเกี่ยวกับชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ซึ่งประกาศเป็นพื้นที่ป่า คำสั่ง คสช. ฉบับที่ ๖๔/๒๕๕๗ และ ๖๖/๒๕๕๗ พระราชบัญญัติคุ้มครองสัตว์ป่า และคำสั่ง คสช. ฉบับที่ ๔/๒๕๕๗ ใช้อำนาจทางการในการจับกุมและดำเนินคดีบุคคลในข้อหาลักลอบตัดไม้และบุกรุกที่ดินอย่างผิดกฎหมาย รวมทั้งการยึดที่ดินทำลายพืชผล</p>	<p>การเอาผิดทางอาญากับการเข้าร่วมการชุมนุมอย่างสงบเพื่อประท้วงต่อต้านการเวนคืนที่ดิน กฏอัยการศึกและมาตรา ๕๔ ของรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘ คำสั่งฉบับที่ ๓/๒๕๕๘ และประกาศ คสช. ฉบับที่ ๗/๒๕๕๗ ต่างถูกใช้เพื่อจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุมและสิทธิพื้นฐานอื่น ๆ เป็นเหตุให้ผู้ได้รับผลกระทบไม่สามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้</p> <p>การตอบโต้อย่างรุนแรงต่อผู้ทำงานปกป้องสิทธิในที่ดิน นักปกป้องสิทธิมนุษยชนที่ช่วยเหลือชุมชนชายขอบในการปกป้องสิทธิในที่ดินของตน ตกเป็นเป้าการข่มขู่คุกคาม และอาจถูกสังหาร รวมทั้งการบังคับบุคคลให้สูญหาย</p>
	<p>การดำเนินโครงการพัฒนาใด ๆ โดยไม่มีขั้นตอนการปรึกษาหารือกับสาธารณะและทำการประเมินผลกระทบล่วงหน้าเพียงพอหรือไม่มีขั้นตอนปฏิบัตินั้นเลย แม้ว่าพระราชบัญญัติพัฒนาที่ดิน พ.ศ. ๒๕๕๑ กำหนดให้ต้องมีการปรึกษาหารือกับผู้ได้รับผลกระทบเกี่ยวกับเงื่อนไขของโครงการพัฒนาที่ดิน ในที่ดินเพื่อประโยชน์ในทางเกษตรกรรมเศรษฐกิจ และทรัพยากร</p>

ปัญหา/ข้อท้าทาย	สถานการณ์/ข้อเท็จจริง
<p>การสังหาร การบังคับบุคคลให้สูญหายและการตอบโต้ อย่างเป็นทางการกับพนักงานปกป้องสิทธิในที่ดิน ผู้ทำงาน ปกป้องสิทธิในที่ดินยังคงต้องเผชิญกับการคุกคาม ช่มชู้ผ่านกระบวนการศาล การทำลายทรัพย์สินและ พืชผล การขู่ให้โยกย้ายออกจากพื้นที่ รวมทั้งในกรณี ที่ร้ายแรงสูงสุดอาจถูกสังหารและตกเป็นเหยื่อการ บังคับบุคคลให้สูญหาย</p>	<p>ระหว่างเดือนพฤศจิกายน ๒๕๕๕ ถึงเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๕๘ นักปกป้องสิทธิในที่ดินอย่างน้อย ๔ คน ถูกสังหาร และอีก ๑ คนกลายเป็นผู้สูญหายโดยมีอีก หลายคนที่ถูกข่มขู่และคุกคาม ในจดหมายร่วมของ กลไกพิเศษแห่งสหประชาชาติ ๘ หน่วยงาน รวมทั้ง ผู้รายงานพิเศษว่าด้วยสถานการณ์ของผู้พิทักษ์ สิทธิมนุษยชนส่งมอบให้กับรัฐบาลไทยเมื่อวันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘ โดยรัฐบาลไทยให้ข้อมูลว่า อยู่ระหว่างการสอบสวนความผิดที่เกิดขึ้นในคดีต่าง ๆ เหล่านี้เมื่อเมษายน ๒๕๕๘ และกรณีการบังคับบุคคล ให้สูญหาย นายพอลละจี รักจงเจริญ หรือ “ปลื้ม” นักกิจกรรมด้านสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ (กระเหรี่ยง) ถูกจับกุมตัวและควบคุมตัวโดยหัวหน้าอุทยานแห่งชาติ แก่งกระจาน เพชรบุรี เมื่อวันที่ ๑๗ เมษายน ๒๕๕๗ จากนั้นไม่มีผู้พบเห็นเขาอีกเลย ในช่วงที่เขา “หายตัวไป” กำลังทำงานกับชาวบ้านกระเหรี่ยงและนักเคลื่อนไหว คนอื่น ๆ เพื่อฟ้องร้องดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่ที่บุกเข้าไป เผาบ้านเรือนและทรัพย์สินของชาวบ้านในเขตอุทยาน ระหว่างปี ๒๕๕๓ และ ๒๕๕๔</p>
<p>การดำเนินโครงการพัฒนาใด ๆ โดยไม่มีขั้นตอน การปรึกษาหารือกับสาธารณะและการประเมินผล กระบวนการอย่างเพียงพอหรือไม่มีขั้นตอนปฏิบัติ แม้ว่าพระราชบัญญัติพัฒนาที่ดิน พ.ศ. ๒๕๕๑ กำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับโครงการพัฒนาที่ดิน โดยมาตรา ๑๕.๓.๓ กำหนดให้ต้องปรึกษาหารือ กับผู้ได้รับผลกระทบก็ตาม</p>	<p>แม้จะมีข้อบทในกฎหมาย แต่การใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรธรรมชาติรวมทั้งโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ ล้วนไม่มีกลไกส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการปรึกษา หารือ ไม่มีช่องทางเข้าถึงข้อมูลที่จำเป็นสำหรับ บุคคลและชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ แม้จะมีการจัดการ ปรึกษาหารือ แต่ในทางปฏิบัติ แล้วก็มีไม่ให้ความสำคัญกับความเห็นของชุมชน ในท้องถิ่น นอกจากนี้ ยังมีการขัดขวางการเคลื่อนไหว ของนักปกป้องสิทธิมนุษยชนในชุมชน รวมทั้งขัดขวาง การยื่นคำร้องเรียนหรือการจัดกิจกรรม สาธารณะ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล</p>

ข้อเสนอแนะ

๑. การปฏิรูปกฎหมายที่ดินเพื่อประกันว่า การปฏิรูปที่ดินจะดำเนินไปโดยเคารพอย่างเต็มที่ต่อสิทธิในที่ดินตามจารีตประเพณี/สิทธิของชุมชน รวมทั้งสิทธิของชนพื้นเมืองและชนชาติพันธุ์กลุ่มน้อยเพื่อประกันว่าคุณคชซึ่งไม่มีหลักฐานและ/หรือเอกสารเป็นลายลักษณ์อักษร จะไม่ถูกบังคับเวนคืนที่ดินโดยพลการ และให้ดำเนินการออกโฉนดชุมชนต่อไป
๒. การประเมินผลและปรับปรุงระเบียบโฉนดชุมชน เพื่อการยอมรับระบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน ตามจารีตประเพณีและระบบการบริหารจัดการทรัพยากรของชนพื้นเมือง รวมทั้งสิทธิในที่ดิน อาณาบริเวณและทรัพยากร สอดคล้องกับมติคณะรัฐมนตรี พ.ศ. ๒๕๕๓ ว่าด้วยการฟื้นฟูแนวปฏิบัติและการดำรงชีพตามจารีตประเพณีของชาวกะเหรี่ยงและกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล
๓. การกำหนดกระบวนการดำเนินงานที่เคารพต่อสิทธิที่จะให้ความยินยอมโดยสมัครใจ และได้รับข้อมูลล่วงหน้าอย่างเพียงพอ (Free, Prior and Informed Consent: FPIC) ของชนพื้นเมืองและสิทธิในที่ดินของชุมชนอื่น ๆ และอนุญาตให้พวกเขามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่า และการจัดการทรัพยากรที่ยั่งยืน
๔. การประกันว่าคุณคชซึ่งอาศัยอยู่ในที่ดินที่ประกาศเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษและพื้นที่อื่นที่จัดสรรเพื่อการพัฒนาจะไม่ถูกบังคับให้ต้องออกจากที่ดินโดยพลการและไม่สามารถประกอบอาชีพได้ และให้มีการจัดการบริการหรือกับสาธารณะและการประเมินผลกระทบด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างเพียงพอ ก่อนจะเริ่มโครงการพัฒนาใด ๆ
๕. การประกันว่าคุณคชซึ่งถูกขับไล่ออกจากที่ดินเนื่องจากการบุกรุกป่าหรือเพื่อให้มีโครงการพัฒนาจะสามารถกลับสู่ที่ดินของตนเอง หรือได้รับการชดเชยอย่างเพียงพอ และในอนาคตให้อนุญาตให้มีการเวนคืนที่ดินได้เฉพาะกรณีที่จำเป็น มีสัดส่วนเหมาะสม ตอบสนองต่อประโยชน์สาธารณะ และมีขั้นตอนการคุ้มครองสิทธิที่เข้มแข็ง
๖. การประกันว่ามีการคุ้มครองผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชนที่ช่วยเหลือชุมชนในการปกป้องสิทธิในที่ดินของตน และให้ดำเนินการสอบสวนอย่างน่าเชื่อถือและเป็นอิสระต่อกรณีการเสียชีวิต และการบังคับบุคคลให้สูญหายกรณีผู้ทำงานปกป้องสิทธิในที่ดิน

ภาพรวมประเด็นสิทธิในทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรน้ำ^{๒๓}

ในการประชุมของกรอบความร่วมมือต่าง ๆ ที่ผ่านมา ประเทศไทยไม่ได้รับข้อเสนอแนะใด ๆ เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการจัดการน้ำที่เกี่ยวข้องกับการก่อสร้างเขื่อนหรือฝายเพื่อการผลิตกระแสไฟฟ้า หรือเพื่อใช้ในการชลประทาน หรือเพื่อให้การสนับสนุนต่ออุตสาหกรรม

การพัฒนาเหล่านี้สามารถส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดียิ่งขึ้น อีกทั้งช่วยเพิ่มศักยภาพของประเทศไทยที่จะสามารถแข่งขันกับประเทศอื่นได้ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับสากล อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและน้ำนั้นยังอาจสามารถก่อให้เกิดผลสะท้อนในเชิงลบขึ้นได้ ดังการก่อสร้างเขื่อนขนาดใหญ่กว่า ๔๐ แห่งในช่วงเวลา ๕๐ ปีที่ผ่านมาจำเป็นต้องเผชิญหน้ากับการคัดค้านอย่างมีนัยสำคัญจากชุมชนท้องถิ่น ทั้งนี้เป็นเพราะว่าการพัฒนาโครงการเขื่อนใหญ่ ๆ หลายแห่งในหลายพื้นที่นั้นได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศของพื้นที่ชุ่มน้ำ ตลอดจนกระทบถึงชีวิตของผู้คนในชุมชนท้องถิ่นนั้น ซึ่งต้องพบกับภาวะการลดลงของรายได้ ความเสื่อมสลายไปของอาหารตามธรรมชาติ มีความไม่มั่นคงทางด้านอาหารเพิ่มมากขึ้น และนั่นเป็นการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของผู้คนซึ่งมีชีวิตพึ่งพาอาศัยความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ ในขณะที่โครงการก่อสร้างเขื่อนแห่งใหม่ ๆ นั้น ส่วนมากกำลังถูกระงับเอาไว้

ท่าว่าชุมชนที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากโครงการนั้น ๆ ยังคงต่อสู้เพื่อให้โครงการก่อสร้างเขื่อนเหล่านั้นจะได้ถูกยกเลิกไปอย่างถาวร เพื่อให้เกิดการฟื้นฟูวิถีชีวิตที่สูญหายกลับคืนขึ้นมา

^{๒๓} ประมวลและสังเคราะห์จาก (๑) การประเมินข้อมูลพื้นฐานระดับชาติด้านธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (National Baseline Assessment on Business and Human Rights) : นโยบาย กฎหมาย และมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนของประเทศ (๒๕๖๓) (๒) ข้อมูลจากโครงการศึกษาวิจัยเรื่อง “สิทธิชุมชนในการจัดสรรทรัพยากรน้ำ โดยใช้นวทางสันติวิธี: กรณีศึกษาพื้นที่ต้นน้ำของประเทศไทย” (๒๕๖๔) และ (๓) การประชุมเพื่อติดตามการดำเนินการแผน NAP กับกลุ่มติดตามผลกระทบการพัฒนาข้ามพรมแดนปี ๒๕๖๔

ปัญหา/ข้อท้าทาย	สถานการณ์/ข้อเท็จจริง
<p>นโยบายของโครงการต่าง ๆ ในการบริหารจัดการทรัพยากรทางธรรมชาตินั้นโดยทั่วไปมักได้รับการพัฒนาขึ้นมาโดยภาครัฐและภาคธุรกิจ ผู้ซึ่งไม่ได้พึ่งพาอาศัยแหล่งทรัพยากรนั้น ๆ เพื่อการดำรงชีวิตอยู่ของตน กลับเป็นการพัฒนาขึ้นเพื่อการเพิ่มความเติบโตทางเศรษฐกิจคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน อย่างไรก็ตาม บ่อยครั้งที่โครงการพัฒนาต่าง ๆ มีผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่นในหลายโครงการพัฒนานั้น ผู้ได้รับผลกระทบจำนวนมากที่มีส่วนร่วม อีกทั้งความคิดเห็นและข้อมูลตอบกลับของชุมชนท้องถิ่นซึ่งใช้ชีวิตพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาตินั้นก็ถูกละเลยไม่ได้รับการพิจารณารวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบของโครงการนั้น ๆ แทบไม่ได้รับการเผยแพร่ให้แก่ผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงก่อนการเริ่มต้นทำโครงการนั้น</p>	<p>เกี่ยวกับการก่อสร้างเขื่อนและอ่างเก็บน้ำ หลายโครงการได้สำเร็จเรียบร้อยไปแล้ว ในขณะที่บางโครงการกำลังดำเนินการอยู่ การก่อสร้างเขื่อนขนาดใหญ่ ได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางนิเวศของแม่น้ำที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เช่น ในเรื่องจำนวนและชนิดของปลาที่อพยพมาจากสายหลัก ซึ่งชุมชนประมงท้องถิ่นต่างได้รับผลกระทบจากการลดลงอย่างเห็นได้ชัดเจนของจำนวนปลา และปัจจุบันก็ต้องเผชิญกับความไม่มั่นคงทางอาหารและสถานการณ์นี้ดำเนินอย่างต่อเนื่อง กระนั้นก็ตามก็ยังไม่มีการมาตรการใด ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาที่ชุมชนที่ได้รับผลกระทบเรียกร้องให้ให้มีการฟื้นฟูสภาพแม่น้ำ ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนที่ต้องสูญหายไปด้วย</p>
<p>งานวิจัยเชิงวิชาการเรื่องโครงการพัฒนาต่าง ๆ ล้วนมีข้อเท็จจริงที่ชัดเจนรวมทั้งข้อมูลเชิงประจักษ์จากหน่วยงานภาคสนามที่เกี่ยวข้องและองค์กรทางสิทธิมนุษยชน และได้ให้ข้อเสนอแนะที่ชัดเจนเสนอแนวทางแก้ไขในเรื่องการบริหารจัดการโครงการพัฒนาลักษณะดังกล่าว ข้อเสนอแนะต่าง ๆ นั้นรวมถึงการยกเลิกโครงการและมองหาทางเลือกอื่นซึ่งสร้างผลกระทบน้อยที่สุดต่อระบบนิเวศท้องถิ่นและวิถีชุมชนท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม ในหลายกรณีข้อเสนอแนะเหล่านี้ไม่ได้รับการนำไปปฏิบัติจริง อีกทั้งการชดเชยค่าเสียหายก็ยังไม่ได้มีการจัดให้แก่ชุมชน</p>	<p>ในบางพื้นที่ของประเทศอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กเพื่อการใช้สอยของชุมชนท้องถิ่นได้รับการสร้างขึ้นมาอย่างไรก็ตามกิจกรรมหรือโครงการนั้น ๆ ได้เปลี่ยนแปลงคุณภาพของน้ำในอ่างเก็บน้ำ และขาดการติดตามดูแลและรับผิดชอบ</p>

ข้อเสนอแนะ

1. การปรับใช้แนวทางที่มีพื้นฐานเรื่องของสิทธิมนุษยชนในการทำโครงการพัฒนาต่าง ๆ ในขณะเดียวกันก็จัดตั้งกระบวนการหรือกลไกเครื่องมือในการมีส่วนร่วม เพื่อเป็นเครื่องรับประกันได้ว่าจะไม่มีการตัดสินใจใด ๆ ที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อ การเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติโดยปราศจากการปรึกษาหารือกับบุคคลและชุมชนที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ เพื่อให้ได้มาซึ่งการยินยอมที่เป็นอิสระ ก่อนการตัดสินใจดำเนินโครงการ และมีข้อมูลประกอบรอบด้านแล้ว (FPIC) สอดคล้องไปกับข้อสังเกตในบทสรุปปี ๒๕๕๘ ของคณะกรรมการประจำกิตติการระหว่างประเทศด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (ESCR) แห่งสหประชาชาติที่มีต่อประเทศไทย
2. การส่งเสริมบทบาทชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งกลุ่มชาติพันธุ์ และชนกลุ่มน้อย ให้มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการ สิ่งแวดล้อมรวมถึงการพัฒนาแผ่นดินที่ซึ่งพวกเขาอาศัยอยู่ เพราะคำนึงว่าองค์ความรู้และภูมิปัญญาของพวกเขานั้น มีคุณค่าเป็นแก่นสาระและต้องได้รับการพิจารณาในกระบวนการเพื่อการตัดสินใจ
3. การทบทวนและศึกษาผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อมของการพัฒนาและโครงการก่อสร้างบนพื้นฐานของหลักการ ด้านสิทธิมนุษยชน รวมถึงมองหาทางเลือกอื่นในการบริหารจัดการน้ำซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อระบบนิเวศ ให้น้อยที่สุด รวมทั้งที่จะกระทบกับคุณภาพชีวิตของชุมชนด้วย
4. การรับประกันว่า ข้อมูลการค้นพบจากการศึกษาหรืองานทางวิชาการอันเกี่ยวกับผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ของโครงการนั้น ๆ จะต้องได้รับการให้นำมาทบทวนพิจารณาในขั้นตอนการตัดสินใจ และโครงการจะต้องไม่ดำเนินการ ต่อไปหากว่าผลการศึกษาระบุชี้ว่าโครงการจะสร้างผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม
5. การทบทวนอย่างจริงจังถึงผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบของนโยบายการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ของประเทศไทย ซึ่งรวมทั้งโครงการขนาดเล็กและขนาดใหญ่ด้วย การทบทวนนโยบายเหล่านั้นเป็นบทเรียนเชิงประจักษ์ เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงยุคที่ใช้สำหรับโครงการในอนาคตต่อไป
6. การกำจัดช่องว่างในกฎหมายที่เกี่ยวข้องด้วยการปกป้องคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและโครงการเขื่อน และนำหลักการ ของปฏิญญาโรมาเป็นเกณฑ์
7. การกำหนดกรอบทางกฎหมายที่ชัดเจนเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งนี้เพราะมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องของน้ำและสิ่งแวดล้อม และเพื่อนำหลักการสิทธิมนุษยชนมาบูรณาการกับหลักการ ความยั่งยืน
8. การกำหนดมาตรการที่จะรับประกันถึงการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของสาธารณชน การมีส่วนร่วมของสาธารณชน การศึกษาถึงผลกระทบ การปกป้องคุ้มครองสิ่งแวดล้อม และสิทธิในที่ดินและถิ่นที่อยู่อาศัยของประชาชน
9. การพัฒนาโครงการระดับชาติและนำไปปฏิบัติ อันมีการยึดโยงกับหลักการแนวทางของสหประชาชาติว่าด้วยธุรกิจ กับสิทธิมนุษยชน
10. การสร้างเงื่อนไขเพื่อให้ชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากเขื่อนและโครงการพัฒนาอื่น ๆ สามารถเข้าถึงกลไกทั้งทางด้าน กฎหมายและด้านอื่นในการได้รับความช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาและได้รับความช่วยเหลือในทางกฎหมาย
11. การยุติโครงการเขื่อนที่มีผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่นโดยทันที และฟื้นฟูสภาพแม่น้ำ เพื่อการฟื้นฟูสภาพ วิธีการดำรงชีวิตของชุมชนท้องถิ่น

**ประเด็น
นักปกป้อง
สิทธิมนุษยชน**

ภาพรวมประเด็นนักปกป้องสิทธิมนุษยชน^{๒๔}

นักปกป้องสิทธิมนุษยชนเป็นบุคคลที่มีการขับเคลื่อนประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ มีความเกี่ยวข้องกับ การทำหน้าที่ในพื้นที่และสร้างความตระหนักทั้งเรื่องนิติธรรม การส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับ เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDG) ข้อ ๑๖ และการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม การสร้างกลไกต่าง ๆ การทำงาน ในหน้าที่ของนักปกป้องสิทธิมนุษยชน มีความสำคัญในการขับเคลื่อนการสร้างควมรับผิดชอบของรัฐ โดย UNGP ให้ความสำคัญและเชื่อมโยงไปที่การตรวจสอบสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้าน (Human Rights Due Diligence : HRDD)

นอกจากนั้น UNGP ยังกล่าวถึง บทบาทของ นักปกป้องสิทธิมนุษยชนอย่างชัดเจนและการเข้าถึง การเยียวยา ในขณะที่ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิและความรับผิดชอบของปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กร ของสังคมในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (Declaration on the Rights and Responsibility of Individuals, Groups and Organs of Society to Promote and Protect Universally Recognized Human Rights and Fundamental Freedoms)^{๒๕}

ซึ่งเป็นที่ยอมรับทั่วโลก และเป็นแนวทางที่รัฐต่าง ๆ นำไปปฏิบัติเชื่อมโยงกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วย สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) อนุสัญญา ว่าด้วยการต่อต้านการทรมานและการกระทำอื่น ๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี (CAT) และ อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองบุคคล ทุกคนจากการหายสาบสูญโดยถูกบังคับ (CPED)

นอกจากนั้น จากเอกสารข้อเท็จจริง หมายเลข ๒๙ (Fact sheet No.29)^{๒๖} ของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ด้าน สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (OHCHR) ได้กำหนด นิยาม “นักปกป้องสิทธิมนุษยชน” คือ

- ๑) การต่อสู้เพื่อปกป้องสิทธิของบุคคลอื่น ๆ เพื่อ ประโยชน์สาธารณะ โดยหมายรวมถึงการกระทำ เพื่อตนเองและเพื่อประโยชน์สาธารณะ
- ๒) การกระทำปกป้องสิทธิตามกฎหมาย ขนบธรรมเนียม
- ๓) การกระทำสันติวิธี

^{๒๔} ประมวลและสังเคราะห์จาก (๑) การประเมินข้อมูลพื้นฐานระดับชาติด้านธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (National Baseline Assessment on Business and Human Rights) : นโยบาย กฎหมาย และมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนของประเทศ (๒๕๖๓) และ (๒) ข้อมูลนำเสนอการประชุมติดตามสถานการณ์นักปกป้องสิทธิมนุษยชน ในแผน NAP ร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย วันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๖๔

^{๒๕} ดูรายละเอียดจาก <www.ohchr.org/Documents/Issues/Defenders/Declaration/Thai_Declaration.pdf>

^{๒๖} ดูรายละเอียดจาก <www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet29en.pdf>

ทั้งนี้ จากการติดตามและประเมินกระบวนการและแผน NAP พบว่า ประเทศไทยได้ให้การรับรองแผน NAP ในปี ๒๕๖๒ โดย ๑ ใน ๔ ประเด็นหลัก คือ นักปกป้องสิทธิมนุษยชน (Human Rights Defenders) ซึ่งได้แสดงความมุ่งมั่นตั้งใจในการดำเนินการเรื่องดังกล่าว นอกจากนี้ ยังกำหนดประเด็นนักปกป้องสิทธิมนุษยชนไว้ในแผนแม่บทแห่งชาติด้านสิทธิมนุษยชน ทำให้หลาย ๆ หน่วยงานได้กำหนดการดำเนินงานเพื่อส่งเสริม เผยแพร่ความรู้ หรือนโยบายใกล้เคียง และการป้องกันการละเมิดต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชน รวมถึงการปรับแก้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๖๑/๑^{๓๓} ซึ่งให้อำนาจศาลในการปกป้องและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ โดยกำหนดขั้นตอนรายละเอียดของคำฟ้องประชาชนที่เป็นโจทก์ก่อนที่จะไต่สวนมูลฟ้อง ซึ่งจะช่วยให้คดีฟ้องคดีได้ และสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ป.ป.ช.) ได้รับมอบหมายดำเนินการศึกษาและยกร่างกฎหมายป้องกันการนำมาตรการฟ้องร้องคดีเพื่อปิดปากนักปกป้องสิทธิมนุษยชน หรือที่เรียกว่า “การดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อปิดกั้นการมีส่วนร่วมสาธารณะ (Strategic Lawsuits Against Public Participation: SLAPP)” หรือ “การฟ้องปิดปาก” มาใช้

แต่ทว่า ยังพบ สถานการณ์การละเมิดสิทธิมนุษยชนของนักปกป้องสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นในหลายพื้นที่ นักปกป้องสิทธิมนุษยชนเผชิญหน้ากับปัญหาข้อท้าทายต่าง ๆ ในการขับเคลื่อนและดำเนินกิจกรรมในประเทศไทย โดยมีข้อมูลรายงานการกระทำละเมิดและคุกคามต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชนทั้งจากการสังหาร การทำร้ายร่างกาย การใช้ถ้อยคำ/คำพูด และการใช้กระบวนการยุติธรรมต่าง ๆ ซึ่งพฤติกรรมของการกระทำเกี่ยวข้องกับกร่มข่มขู่คุกคาม การควบคุม/คุมขังโดยมิชอบ การล่วงละเมิดทางเพศ การข่มขู่ และ/หรือการบังคับให้สูญหาย พร้อมทั้งพบว่า มีการนำมาตรการฟ้องปิดปาก (SLAPP) มาใช้อย่างแพร่หลาย โดยส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน รวมถึงเสรีภาพในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็น เช่นเดียวกับในการดำเนินกิจกรรมหรือห่วงโซ่อุปทานต่าง ๆ พบการร้องเรียนการกระทำละเมิดต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชนที่เพิ่มมากขึ้น และยังมีกร่มข่มขู่คุกคามต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชนในรูปแบบต่าง ๆ มากขึ้นเรื่อย ๆ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนที่กระทบต่อผู้หญิงปกป้องสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย โดยมีรูปแบบการคุกคามต่าง ๆ และทำให้เกิดความหวงกัวงวลทั้งของสหประชาชาติ และรัฐบาลไทย โดยในรายงานของสหประชาชาติ ปี ๒๕๕๕ นำเสนอข้อมูลการคุกคามในหลายลักษณะ รวมถึงการบังคับสูญหาย นอกจากนี้ ยังพบว่า ปัจจุบันยังมีการฟ้อง SLAPP โดยเฉพาะข้อพิพาทรัฐ-เอกชน-ชุมชน ในด้านธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน รวมถึงผลกระทบต่อเสรีภาพในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็น และเสรีภาพในการชุมนุมในการปกป้องสิทธิมนุษยชน

^{๓๓} ดูรายละเอียดเพิ่มเติมจาก พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ๓๓) พ.ศ. ๒๕๖๒

<www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2562/A/034/T_0018.PDF> “มาตรา ๑๖๑/๑ ในคดีราษฎรเป็นโจทก์ หากความปรากฏต่อศาลเองหรือมีพยานหลักฐานที่ศาลเรียกว่า โจทก์ฟ้องคดีโดยไม่สุจริต หรือโดยปิดเบี่ยงข้อเท็จจริง เพื่อกลั่นแกล้งหรือเอาเปรียบจำเลย หรือโดยมุ่งหวังผลอย่างอื่นยกกว่าประโยชน์ที่พึงได้โดยชอบ ให้ศาลยกฟ้อง และห้ามมิให้โจทก์ยื่นฟ้องในคดีวันนั้นอีกการฟ้องคดีโดยไม่สุจริต ตามวรรคหนึ่งให้หมายความรวมถึงการที่โจทก์จงใจฝ่าฝืนคำสั่ง หรือคำพิพากษาของศาลในคดีอาญาอื่น ซึ่งถึงที่สุดแล้วโดยปราศจากเหตุผลอันสมควรด้วย”

ปัญหา/ข้อท้าทาย	แนวทางข้อเสนอแนะ
<p>(๑) นิยามความหมายและบทบาทของนักปกป้องสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยตามหลักการสิทธิมนุษยชน</p> <p>(๒) การตัดสินใจของรัฐขาดการมีส่วนร่วม</p> <p>(๓) ความเป็นกลางของกระบวนการยุติธรรม และกฎหมายซึ่งทำให้เกิดความเชื่อมั่น ถึงการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนต่าง ๆ ได้อย่างแท้จริง</p> <p>(๔) ความปลอดภัย รวมถึงความเครียดและการเยียวยานักปกป้องสิทธิมนุษยชน</p>	<p>(๑) การสร้างความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับนิยามความหมาย และบทบาทของนักปกป้องสิทธิมนุษยชนกับภาคส่วนต่าง ๆ อาทิ พนักงานอัยการ และเจ้าหน้าที่ตำรวจ</p> <p>(๒) การสนับสนุน ส่งเสริม ผลักดันให้ภาคธุรกิจจัดทำแผนการตรวจสอบสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้าน (HRDD) ในประเด็นเฉพาะด้านนักปกป้องสิทธิมนุษยชน และการกำหนดมาตรการกลไกการร้องทุกข์ หรือแก้ไขปัญหาคือข้อขัดแย้งต่าง ๆ (Operational Grievance Mechanism)</p> <p>(๓) การกำหนดกลไกคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชน โดยพัฒนาภายใต้หน่วยงานที่มีหน้าที่และอำนาจที่เกี่ยวข้องซึ่งมีอยู่แล้ว โดยทดลองผลักดันงานบางด้านก่อน จากนั้นจึงประเมินการตั้งหน่วยงานใหม่</p> <p>(๔) การพัฒนากระบวนการพัฒนากฎหมายเพื่อคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชนอย่างมีส่วนร่วม</p>

ประเด็น
การลงทุน
ระหว่างประเทศ
บริษัทข้ามชาติ

ภาพรวมประเด็นการลงทุกระหว่างประเทศ บรรทัดข้ามชาติ

จากการติดตามและประเมินกระบวนการ และแผน NAP ตั้งแต่ปี ๒๕๖๒ เป็นต้นมาพบว่า

- ๑ กระบวนการทำ NBA/NAP ยังขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง อีกทั้งสาธารณชนวงกว้าง และหน่วยงานภาครัฐยังขาดความตระหนักรู้และเข้าใจ อีกทั้งรัฐบาลยังไม่ให้ความสำคัญอย่างจริงจังต่อแผน NAP
- ๒ ข้อเสนอแนะทางปฏิบัติต่าง ๆ ใน NAP ยังเสนอแบบกว้างหรือเป็นภาพรวม ทำให้ไม่สามารถบังคับใช้หรือนำไปสู่การปฏิบัติจริง^{๒๔}
- ๓ กลไกในการกำกับดูแลยังเน้นไปที่รัฐหรือหน่วยงานของรัฐเป็นสำคัญ ขาดการตรวจสอบแบบมีส่วนร่วม รวมถึงไม่มีกลไกในการเปิดเผยข้อมูลในการติดตาม
- ๔ การดำเนินการของรัฐมีวิธีการปฏิบัติที่ขัดกันระหว่างสิทธิมนุษยชนที่ปรากฏในแผน NAP กับการควบคุมสิทธิพลเมืองและการเมืองต่าง ๆ อาทิ กรณีการออกกฎหมาย หรือข้อกำหนดที่รัดลอนหรือละเว้นการปฏิบัติในบางลักษณะเพื่อให้เกิดการพัฒนาธุรกิจ

การติดตามกรณีร้องเรียนด้านธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนในประเด็นผลกระทบจากการลงทุนข้ามพรมแดน จำนวน ๕ กรณี^{๒๕} พบข้อจำกัดต่าง ๆ

ข้อท้าทาย	กรณีตัวอย่าง ข้อเท็จจริง และความเห็น
๑. การขาดกฎหมายกำกับดูแลและควบคุมการลงทุนข้ามพรมแดน (ทั้งภายใน และนอกประเทศ) และการใช้ช่องว่างของกฎหมายภายในประเทศเพื่อนบ้าน	<ul style="list-style-type: none"> (๑) การมีช่องว่างทางกฎหมายภายในของประเทศต่าง ๆ ทำให้ไม่สามารถติดตามเอาผิด บังคับใช้โทษ และดำเนินการเยียวยาได้อย่างแท้จริง (๒) การขาดกฎหมายระดับภูมิภาคเกี่ยวกับการประเมินผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม (EHIA)/ การประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ (SEA) ข้ามพรมแดน (๓) การขาดกลไกร่วมในการเฝ้าระวังผลกระทบต่อข้ามพรมแดน (๔) การขาดกลไกการตรวจสอบและร้องเรียนบริษัทในประเทศไทย (๕) ภาระในการเฝ้าระวังผลกระทบต่อทุกแก่ประเทศที่อาจจะได้รับผลกระทบ

^{๒๔} ประมวลและสังเคราะห์จาก (๑) การประเมินข้อมูลพื้นฐานระดับชาติด้านธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (National Baseline Assessment on Business and Human Rights) : นโยบาย กฎหมาย และมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนของประเทศ (๒๕๖๓) และ (๒) ข้อมูลนำเสนอการประชุมติดตามสถานการณ์ธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนในการมีการลงทุนระหว่างประเทศ และบรรษัทข้ามชาติ ในแผน NAP ร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย วันที่ ๒๓ - ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

^{๒๕} ประกอบด้วย (๑) โรงไฟฟ้าถ่านหินหงสาในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (๒) การก่อสร้างเขื่อนปากแบง และเขื่อนคอนสะโองในพื้นที่แม่น้ำโขงตอนล่าง ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและราชอาณาจักรกัมพูชา (๓) การลงทุนของธุรกิจน้ำตาล สัญชาติไทยในราชอาณาจักรกัมพูชา (จังหวัดอุดรมีชัย และจังหวัดเกาะกง) (๔) การก่อสร้างและพัฒนาโครงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษหวาย สหภาพเมียนมา และ (๕) การทำเหมืองแร่บานของ สหภาพเมียนมา

ข้อท้าทาย

๒. การพิจารณารับคำร้อง/คำฟ้อง ทั้งของกลไกในและนอกระบบศาลยุติธรรม รวมถึงสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ซึ่งสำหรับประเทศไทยหมายถึง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) และกลไกกำกับการลงทุน หรือกิจการทางธุรกิจต่าง ๆ

กรณีตัวอย่าง ข้อเท็จจริง และความเห็น

กลไกในศาล

- (๑) ความรู้ ความเข้าใจของกลไกตุลาการในการพิจารณาเกี่ยวกับคำร้อง/คำฟ้องข้ามพรมแดน
- (๒) การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย กำหนดให้ต้องชำระค่าธรรมเนียมศาล ทำให้เป็นอุปสรรคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะการฟ้องคดีแบบกลุ่ม (class action) ที่กำหนดให้ผู้ฟ้องต้องมีกำลังในการสู้คดีจนถึงที่สุด ทำให้ไม่สามารถขอรับการยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลได้
- (๓) การบังคับคดีที่มีคำพิพากษาจากศาลต่างประเทศ เพื่อให้ได้รับการเยียวยาข้ามพรมแดน ยังไม่สามารถดำเนินการได้โดยอัตโนมัติ ต้องมีการนำคดีมาฟ้อง และมีคำพิพากษาในศาลไทย จึงจะสามารถบังคับคดีได้
- (๔) การพิจารณาเขตอำนาจศาล ยังไม่มีกฎหมายที่ชัดเจนกำหนดให้ศาลมีอำนาจรับฟ้องในคดีข้ามพรมแดน ทำให้มีการใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษาแต่ละคนที่จะพิจารณารับหรือไม่รับคำฟ้อง

กลไกนอกศาล

- (๑) กฎหมายหรือบทบัญญัติเกี่ยวกับการรับคำร้องของสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ รวมถึง กสม. ขาดความชัดเจน มีบทบัญญัติไว้แบบกว้างทำให้เกิดการตีความ และปฏิเสธการรับคำร้องในการรับหรือตรวจสอบการละเมิดที่เกิดจากบุคคล/นิติบุคคลสัญชาติของตนในต่างประเทศ
- (๒) กลไกการดำเนินการขาดเสถียรภาพและความเข้าใจอ่องแท้ในการพิจารณาคำร้อง
- (๓) รายงานผลการตรวจสอบ และข้อเสนอแนะขาดการติดตาม กำกับ ทำให้ไม่มีผลใด ๆ ต่อกระบวนการในการตรวจสอบ รวมถึงบทลงโทษต่อหน่วยงานที่กระทำการละเมิด

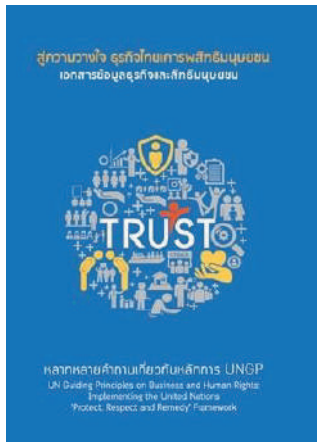
กลไกกำกับการลงทุน หรือกิจการทางธุรกิจต่าง ๆ บริษัท/ภาคธุรกิจ รวมถึงสถาบันการเงิน และกลไกกำกับการลงทุนส่วนใหญ่ ยังไม่มีกลไกแก้ไขปัญหาหรือรับเรื่องร้องเรียน บทบัญญัติต่าง ๆ กำหนดให้เป็นกลไกหรือมาตรการเชิงสมัครใจเท่านั้น

นอกจากนั้น ยังพบว่า รัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมักนำเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มาใช้ในการพิจารณา หรือดูแลผลกระทบจากการลงทุนระหว่างประเทศเป็นองค์ประกอบหลักมากกว่าเรื่องสิทธิมนุษยชน

ข้อท้าทาย	กรณีตัวอย่าง ข้อเท็จจริง และความเห็น
<p>๓. การบังคับใช้กฎหมาย และกรอบอายุความ และการชดกันของกฎหมาย อาทิ พระราชบัญญัติว่าด้วยการชดกันแห่งกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๘๑</p>	<p>(๑) การกำหนดอายุความการกระทำละเมิดของประเทศต่าง ๆ ไม่เหมือนกัน หรือในบางลักษณะของประเทศ ไม่มีการกำหนดไว้ ทำให้กิจกรรมการลงทุนหรือการพัฒนาต่าง ๆ แสวงประโยชน์หรือเอาเปรียบจากช่องว่างดังกล่าว</p> <p>(๒) พระราชบัญญัติว่าด้วยการชดกันแห่งกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๘๑ มาตรา ๑๕ ใช้หลัก Double Action-ability ทำให้เกิดการะในการพิสูจน์ของผู้ฟ้องมากเกินไป (อาทิ กรณีคดีน้ำตาลที่อุดรมีชัย กัมพูชา) และ มาตรา ๕ ให้อำนาจศาลในการที่จะพิจารณาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี ซึ่งการตีความอาจส่งผลกระทบต่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และสิ่งแวดล้อม</p>
<p>๔. การดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อปิดกั้นการมีส่วนร่วมสาธารณะ หรือการฟ้องปิดปาก (SLAPP)</p>	<p>การใช้กฎหมายคุกคามนักปกป้องสิทธิมนุษยชน ผู้ฟ้องคดี รวมถึงสื่อมวลชนที่เผยแพร่กรณีการดำเนินการของธุรกิจ หรือโครงการพัฒนาที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชน</p>
<p>๕. การมีช่องว่างของการรับผิดของคณะกรรมการบริหารหรือผู้ถือหุ้นของบริษัท/ธุรกิจ ไม่ผูกกับบริษัทโดยรวม โดยแม้ว่ามีการศึกษาในต่างประเทศแล้ว แต่ประเทศไทยมิได้ลงนามว่าการดำเนินการผูกพันในประเทศไทย ก็ต้องมีการฟ้องร้องในประเทศไทย</p>	<p>(๑) การขาดกฎหมายควบคุมความรับผิดต่อบริษัทในเครือ หรือการจำแนกความสัมพันธ์ระหว่างบริษัทแม่ และบริษัทลูก</p> <p>(๒) การหลบเลี่ยงการรับผิด โดยใช้การจดทะเบียนตั้งบริษัทใหม่ในกฎหมายของประเทศนั้น ๆ ทำให้ไม่สามารถบังคับการรับผิดในประเทศต้นทางของการลงทุนได้ และกลายเป็นความยุ่งยากในการรับผิดชอบ (อาทิ กรณีอุดรมีชัย และเฮงดา)</p> <p>(๓) ลักษณะกฎหมายที่เป็นการกำหนดตัวการตัวแทน ทำให้ต้องมีกระบวนการพิสูจน์ความรับผิดชอบ</p> <p>(๔) ความรู้ ความเข้าใจในการบังคับคดี</p>

ข้อท้าทาย	กรณีตัวอย่าง ข้อเท็จจริง และความเห็น
<p>๖. การเยียวยาทางสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม การจ่ายค่าเสียหาย รวมถึงค่าเสียหายทางจิตใจ</p>	<p>(๑) ปัญหาอุปสรรคในการเข้าถึงการเยียวยาอย่างแท้จริง โดยผู้เสียหาย จากผู้ที่กระทำละเมิด รวมถึงการกำหนดค่าเสียหายในทางจิตใจ โดยแม้ว่าจะมีในคำพิพากษาศาลฎีกาบางฉบับ แต่ยังไม่เป็นประเด็นสาธารณะทั่วไป</p> <p>(๒) ในการจัดตั้งกลไกกำกับดูแลการลงทุนของไทย ในต่างประเทศ คณะรัฐมนตรีมีมติประกาศใช้แผน NAP ระยะที่ ๑ แต่แผนฯ ดังกล่าวไม่มีสภาพบังคับในเชิงกฎหมาย ทำให้ไม่มีการยืนยันเกี่ยวกับการเยียวยาผลกระทบจากโครงการพัฒนาต่าง ๆ จากหน่วยงานภาครัฐและบริษัทที่เกี่ยวข้องแต่อย่างใด</p>

ข้อเสนอแนะ

๑. รัฐไทยต้องมีอำนาจในการจัดการกับการลงทุนหรือการพัฒนาจากต่างประเทศในประเทศไทย โดยใช้หลักป้องกันไว้ก่อน และการฟื้นฟูต่าง ๆ ที่ดีและมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง ในขณะที่สถาบันการเงินหรือธนาคารต้องกำหนดให้ทางบริษัทผู้กู้วางเงินประกัน (กำหนดสัดส่วนร้อยละ) จากเงินที่กู้มาไว้เป็นกองทุนป้องกันความเสี่ยง และฟื้นฟูเยียวยาผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต และไม่ควรถansfer สนับสนุนผู้ลงทุน/หน่วยงานที่นำ SLAPP มาใช้กับนักปกป้องสิทธิมนุษยชนในทุก ๆ ประเด็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีผลกระทบข้ามพรมแดน
๒. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการทำงานด้านสิทธิมนุษยชน เช่น กสม. หรือ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ซึ่งพิจารณาให้รางวัลเกี่ยวกับบริษัทดีเด่นด้านสิทธิมนุษยชน ควรพิจารณาเรื่องสิทธิมนุษยชนในการประกอบธุรกิจอย่างถี่ถ้วน โดยพิจารณาว่าบริษัท บริษัท หรือกลุ่มบริษัทในเครืออื่น ๆ ถูกฟ้องคดีหรือมีเรื่องร้องเรียนจากชุมชนผู้ได้รับผลกระทบหรือไม่ รวมถึงการทำบัญชีเฝ้าระวัง (Blacklist) การประกอบการธุรกิจที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชน
๓. ภาครัฐหรือองค์กรอิสระควรสร้างแรงจูงใจให้รัฐวิสาหกิจ สถาบันการเงิน บริษัท หรือบริษัทต่าง ๆ ดำเนินธุรกิจตลอดห่วงโซ่อุปทาน (supply chain) อย่างมีธรรมาภิบาลที่คำนึงผลกระทบต่อด้านสิทธิมนุษยชน สิทธิชุมชน สิ่งแวดล้อม ผ่านการให้คะแนน Fair Cross Border Business โดยใช้แผน NAP เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ โดยผู้ชนะจะได้รับสิทธิพิเศษบางประการ อาจเป็นการลดหย่อนทางภาษี หรืออื่น ๆ เป็นต้น สถาบันการเงินควรมีข้อกำหนดให้มีการจัดทำรายงานประเมินความเสี่ยงด้านการละเมิดสิทธิมนุษยชนตามหลักกระบวนการป้องกันไว้ก่อน ในการให้เงินกู้แก่บริษัทหรือโครงการที่จะลงทุนในต่างประเทศ
๔. ประเทศไทยควรเข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์กรเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (OECD) หรือควรมีมกโลกในลักษณะเดียวกับกลไกประสานและดำเนินงานกลางภายในประเทศ (NCP) ของ OECD เพื่อรับเรื่องร้องเรียนจากประชาชนที่ได้รับผลกระทบและกระจายงานหรือประสานความร่วมมือต่อกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือแม้กระทั่งสถานทูตของประเทศต่าง ๆ หรือกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพควรพัฒนาเป็น NCP ร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ โดยต้องมีองค์กรภาคประชาสังคมและชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมด้วย NCP ต้องเปิดช่องให้ประชาชนสามารถร้องเรียนได้ง่ายในทุกช่องทาง
๕. หน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ บริษัท ตลอดจนบริษัทต่าง ๆ ต้องเปิดเผยสัญญาทางธุรกิจในโครงการต่าง ๆ ที่มีผลผูกพันกับผลประโยชน์สาธารณะ เพื่อให้สาธารณชนได้รับทราบและตรวจสอบได้อย่างทั่วถึง
๖. ภาครัฐควรออกกฎหมายให้รัฐวิสาหกิจ ภาคธุรกิจต้องเปิดเผยข้อมูลห่วงโซ่อุปทาน ทั้งเรื่องแหล่งทุน บริษัทลูกหรือบริษัทในเครือ และการใช้แรงงาน รวมถึงวัตถุดิบที่ได้จากการลงทุนในธุรกิจในทุกโครงการ
๗. ภาครัฐต้องกำหนดให้รัฐวิสาหกิจ บริษัท และบริษัทต่าง ๆ จัดทำการประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ (SEA) และการประเมินผลกระทบข้ามพรมแดน (TIA) ในโครงการลงทุนต่าง ๆ จากหน่วยงานที่เป็นกลางหรือมีความเป็นอิสระ

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๘. ภาครัฐควรกำหนดกรอบลงโทษทางกฎหมายทั้งทางแพ่งและทางอาญาที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมต่อรัฐวิสาหกิจ บริษัท หรือบริษัท หากมีการพิสูจน์ได้ว่ามีการละเมิดสิทธิมนุษยชน สิทธิชุมชน และสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นจริง และมีกลไกการร้องเรียนการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่ประชาชนนั้นสามารถเข้าถึงได้อย่างปลอดภัย
๙. ภาครัฐควรประกาศยุติหรือระงับการลงทุนและการให้ความช่วยเหลือทางการเงินร่วมกับรัฐบาลในประเทศต่าง ๆ ที่พิสูจน์ได้ว่ามีการละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นร้ายแรงหรือมีแนวโน้มที่จะมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้นในอนาคต โดยเฉพาะภายใต้การบริหารประเทศของรัฐบาลเผด็จการ
๑๐. กรณีที่พบว่า การลงทุนข้ามพรมแดนของประเทศไทย ไปเกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ที่ถือเป็นอาชญากรรมร้ายแรง หรือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ ได้แก่ อาชญากรรมสงคราม อาชญากรรมต่อมวลมนุษยชาติ การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ การนำคนมาเป็นทาส การทรมาน การสังหารนอกกระบวนการยุติธรรม และการบังคับสูญหาย ควรไม่นับอายุความในการดำเนินคดีกับผู้ลงทุนดังกล่าว
๑๑. ภาครัฐควรแก้ไขกฎหมายในประเทศเพื่อประกันว่าอายุความจะไม่เป็นการจำกัดสิทธิผู้เสียหายที่ประสงค์จะดำเนินคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน สิทธิชุมชน และสิ่งแวดล้อมที่กระทำขึ้นในต่างประเทศโดยรัฐวิสาหกิจหรือบริษัทไทย
๑๒. ภาครัฐควรสนับสนุนเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคม มีกระบวนการร่วมในการตรวจสอบ ติดตามสถานการณ์ธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (การสนับสนุนงบประมาณ หรือการดำเนินการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง)
๑๓. ภาครัฐควรยกเลิกการใช้หลัก Double Action-ability ตามมาตรา ๑๕ พระราชบัญญัติว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมาย พ.ศ. ๒๔๘๑ โดยใช้หลัก lex loci delicti ตามมาตรา ๑๕ วรรคหนึ่ง เท่านั้น
๑๔. ภาครัฐควรนำหลัก A duty of care ในฐานะหลักกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง และนำหลักความรับผิดชอบโดยไม่คำนึงถึงความเป็นนิติบุคคล (Piercing the corporate veil) มาบัญญัติเป็นกฎหมาย เพื่อดูแลให้เกิดกระบวนการเยียวยา หรือการติดตามบังคับใช้กฎหมายที่ดี และมีประสิทธิภาพ รวมถึงการพิจารณาขยายประเด็นการเรียกร้องค่าเสียหายทางจิตใจในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิในทุกเรื่อง

*ประมวลและสังเคราะห์จาก (๑) มาตรฐานสากลในการดำเนินธุรกิจเพื่อการเคารพสิทธิมนุษยชน (๒๕๖๐) และ (๒) การตรวจสอบด้านสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้าน (Human Rights Due Diligence: HRDD) (๒๕๖๑)

การตรวจสอบด้านสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้าน (Human Rights Due Diligence: HRDD) เป็นเครื่องมือที่ใช้สนับสนุนให้ผู้ประกอบการธุรกิจ ห่วงโซ่อุปทาน ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐ หรือเอกชนที่เกี่ยวข้อง ปฏิบัติตามมาตรฐานต่าง ๆ ที่ดำเนินการได้จริงและสามารถวัดผลได้ โดยเป็นแนวทางหนึ่งที่หลักการ UNGP แนะนำให้ดำเนินการในหลักการข้อที่ ๑๗ – ๒๒ กำหนดกรอบเพื่อให้ผู้ประกอบการธุรกิจ ห่วงโซ่อุปทาน และหน่วยงานรัฐ หรือเอกชนที่เกี่ยวข้อง ได้ติดตามประเด็นสิทธิมนุษยชนอย่างจริงจัง แสดงความรับผิดชอบ โดยยึดหลักการป้องกัน การลดความสูญเสีย และมีการประเมินผลกระทบต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นอย่างจริง และอาจเกิดขึ้นได้ พร้อมการติดตามผลกระทบอย่างใกล้ชิด รวมถึงการสื่อสารต่อสาธารณะ เพื่อให้แน่ใจว่า ผู้ได้รับผลกระทบจะได้รับการดูแลและเยียวยาอย่างใส่ใจ

กระบวนการ HRDD กำหนดให้การเคารพสิทธิมนุษยชนเป็นความรับผิดชอบของผู้ประกอบการธุรกิจ ห่วงโซ่อุปทาน และหน่วยงานรัฐ หรือเอกชนที่เกี่ยวข้อง โดยต้อง “รู้และแสดง (know and show)” และเป็นกระบวนการต่อเนื่องในการสร้างความรับผิดชอบและการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยมี ๕ องค์ประกอบหลัก คือ

- ๑** การประกาศนโยบายและหลักการที่เคารพต่อการเคารพสิทธิมนุษยชน โดยอธิบายต่อสาธารณะว่าจะดำเนินการอย่างไรในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายในและภายนอก รวมถึงการระบุความรับผิดชอบของผู้ที่เกี่ยวข้องในโครงสร้างการทำงานของธุรกิจ
- ๒** การประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นจริง หรือมีแนวโน้มอาจเกิดขึ้นจากกิจกรรม โดยพิจารณาว่าใครที่ได้รับ/มีแนวโน้มได้รับผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนจากการดำเนินงาน ซึ่งธุรกิจจะต้องทำงานร่วมกัน โดยตรงกับผู้ที่ได้รับหรืออาจจะได้รับผลกระทบ เช่น พนักงาน/แรงงาน ผู้จัดหาวัตถุดิบ นักลงทุน ชุมชน ท้องถิ่น เป็นต้น
- ๓** การบูรณาการนโยบายเข้ากับการประเมิน รวมถึงกลไกควบคุมภายในและภายนอก เมื่อมีการระบุปัญหาและจัดลำดับความสำคัญแล้ว ต้องหาทางบรรเทาปัญหาผ่านการบูรณาการ การเข้าถึงการดำเนินงานต่าง ๆ โดยวิธีการขึ้นอยู่กับประเด็น แต่ส่วนใหญ่มักดำเนินการผ่านการให้ความรู้และฝึกอบรมด้วยเครื่องมือและกระบวนการต่าง ๆ โดยประเด็นคาบเกี่ยวตั้งแต่แรงงานไปจนถึงธรรมาภิบาลของสถานประกอบการธุรกิจ ห่วงโซ่อุปทาน และหน่วยงานรัฐ หรือเอกชนที่เกี่ยวข้อง หากมีการทำงานร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะช่วยพัฒนานโยบายและกระบวนการต่าง ๆ ได้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น
- ๔** การติดตามและการรายงานผลการดำเนินงาน การรายงานทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยเฉพาะอย่างยิ่ง นักลงทุน เข้าใจว่า ทำไม่บริษัทจึงให้ความสำคัญกับประเด็นสิทธิมนุษยชนและมีประโยชน์ต่อผู้ใดบ้าง รวมทั้งการเผยแพร่รายงานการประเมินผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชน ซึ่งแสดงถึงความโปร่งใสของการปฏิบัติงานของสถานประกอบการธุรกิจ ห่วงโซ่อุปทาน และหน่วยงานรัฐ หรือเอกชนที่เกี่ยวข้อง
- ๕** การแก้ไขให้ถูกต้องและเยียวยา โดยหากพบว่า เป็นผู้ก่อให้เกิดหรือมีส่วนก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบด้านสิทธิมนุษยชน ควรแก้ไขให้ถูกต้อง หรือมีส่วนร่วมกับการแก้ไขผ่านกระบวนการที่ชอบธรรม โดยจัดตั้งหรือมีส่วนในการจัดตั้งกลไกรับเรื่องร้องเรียนสำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่อาจได้รับผลกระทบเชิงลบจากกิจกรรมของตนเอง เพื่อให้เรื่องร้องเรียนเหล่านั้น ได้รับการจัดการอย่างทันที่ และมีการเยียวยาโดยตรง

โดยมีข้อเสนอแนะ หลักการทั่วไป วิธีการดำเนินงาน และตัวอย่างการปฏิบัติในการดำเนินกระบวนการ HRDD ของสถานประกอบการธุรกิจ ห่วงโซ่อุปทาน และหน่วยงานรัฐ หรือเอกชนที่เกี่ยวข้อง โดยสรุป ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการดำเนินกระบวนการ HRDD ของสถานประกอบการธุรกิจ ห่วงโซ่อุปทาน และหน่วยงานรัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้อง			
ข้อเสนอแนะ	หลักการดำเนินกระบวนการ HRDD		
	หลักการทั่วไป	วิธีการดำเนินงาน	ตัวอย่าง
<p>๑. การประกาศนโยบายและหลักการว่าด้วยการเคารพสิทธิมนุษยชน</p> <p>💡 การสร้างความชัดเจน ความมั่นใจในการดำเนินการโดยภาพรวม</p> <p>💡 การกำหนดทิศทางและเป้าหมายในการดำเนินการอย่างมีพลัง</p> <p>💡 การตอบสนองต่อ</p> <p>(๑) สถานการณ์</p> <p>(๒) ความห่วงกังวล</p> <p>(๓) ประเด็นเน้นย้ำที่เป็นความสำคัญ</p> <p>💡 การสร้างความโดดเด่น ชัดเจนในด้านความรับผิดชอบด้านสิทธิมนุษยชน</p> <p>💡 การมีส่วนร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ ในการพัฒนาโยบาย</p>	<p>🎯 การเพิ่มประเด็นสิทธิมนุษยชนในนโยบาย/การนำมาใช้กับระบบประเมินความเสี่ยงที่มีอยู่แล้ว</p> <p>🎯 การวิเคราะห์ข้อมูลที่มีอยู่ด้วยมุมมองด้านสิทธิมนุษยชน (Human Rights Lens)</p> <p>🎯 การบูรณาการกับการจัดการความเสี่ยงและโอกาส</p> <p>🎯 การทำงานร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย</p> <p>🎯 การสร้างความตระหนักรู้ภายในองค์กรให้เข้มแข็ง</p> <p>🎯 การพัฒนานโยบายด้านสิทธิมนุษยชนโดยลักษณะเฉพาะ/ การสื่อสาร และตอบสนองต่อความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตามความต้องการจำเพาะ</p> <p>🎯 ความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับหลักและบรรทัดฐานด้านสิทธิมนุษยชน</p> <p>🎯 การกำหนดภาพรวม และกระบวนการหลักเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน</p> <p>🎯 การค้นหา หรือระบุความเสี่ยงทางสิทธิมนุษยชน</p> <p>🎯 การระบุความคาดหวังขององค์กรที่มีต่อห่วงโซ่อุปทาน คู่ค้า คู่สัญญา และอื่น ๆ</p>	<p>😊 การมอบหมายความรับผิดชอบให้ผู้บริหารระดับสูงอย่างชัดเจน</p> <p>😊 การเชื่อมโยง และสร้างความครอบคลุมด้านสิทธิมนุษยชนกับช่องทางที่มีอยู่ และพิจารณาดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง</p> <p>😊 การระบุ จัดการ ป้องกัน และดำเนินการกับความเสี่ยงในประเด็นสิทธิมนุษยชนสำคัญที่เกี่ยวกับการดำเนินการของสถานประกอบการ ห่วงโซ่อุปทาน และองค์กรภาครัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้อง</p> <p>😊 การสร้างกระบวนการ ทำงานร่วม ปรับชุดความคิด และสร้างทัศนคติ และพฤติกรรมขององค์กรร่วมกัน</p> <p>😊 การปรึกษาหารือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอกที่เกี่ยวข้อง</p> <p>😊 การใช้ภาษาที่ชัดเจน และดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม</p> <p>😊 การอนุมัติจากผู้บริหารระดับสูง</p> <p>😊 การสื่อสารนโยบาย กับผู้ที่เกี่ยวข้องตามวิธีการ หรือช่องทางที่เหมาะสม</p>	

ข้อเสนอแนะในการดำเนินกระบวนการ HRDD

ของสถานประกอบการธุรกิจ ห่วงโซ่อุปทาน และหน่วยงานรัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะ	หลักการดำเนินกระบวนการ HRDD		
	หลักการทั่วไป	วิธีการดำเนินงาน	ตัวอย่าง
<p>๒. การประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นจริง หรือมีแนวโน้มที่อาจเกิดขึ้นจากกิจกรรมของ บริษัท</p>	<p>☛ การจัดทำกระบวนการอย่างเป็นระบบครอบคลุม การจัดทำข้อมูลพื้นฐานการวิเคราะห์ประเด็นที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ รวมถึงทางเลือกของนโยบายหรือกิจกรรมครอบคลุม การประเมิน และการเยียวยา</p> <p>☛ การเชื่อมโยงความเสี่ยงจากระดับสากล จนถึงพื้นที่ปฏิบัติงาน และห่วงโซ่อุปทาน</p> <p>☛ การพิจารณาหรือคำนึงถึงความเสียหายทางตรง และทางอ้อม โดยพิจารณาทั้งปัจจัยรอบด้าน และปัจจัยเฉพาะเจาะจง</p>	<p>☞ การรวบรวมข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง</p> <p>☞ การจัดอันดับความเสี่ยงตามความรุนแรงระดับความรับผิดชอบ สาเหตุและผลที่เกิดขึ้น ผลกระทบทางตรงและทางอ้อม อำนาจ และอิทธิพล</p> <p>☞ การวิเคราะห์ข้อมูล</p> <p>☞ การกำหนดขั้นตอนการดำเนินการและกระบวนการต่าง ๆ การจัดทำแผนผังห่วงโซ่อุปทาน ตั้งแต่ขั้นตอนการจัดหาวัตถุดิบ จนถึงสิ้นสุดกระบวนการผลิต</p> <p>☞ การระบุห่วงโซ่อุปทานที่สำคัญทั้งจำนวน และคุณค่า</p> <p>☞ การทำความเข้าใจ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องในห่วงโซ่อุปทาน อาทิ คู่ค้า ผู้ผลิต ผู้รับจ้างเหมาช่าง และผู้จัดหาแรงงาน</p> <p>☞ การทำงานร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้เชี่ยวชาญจากข้อมูลที่เก็บรวบรวม</p> <p>☞ การจัดลำดับความสำคัญโดยมุ่งไปที่ความเสี่ยงมากที่สุดก่อน</p> <p>☞ การพัฒนาแผนตามลำดับเวลาในการจัดการปัญหาที่มีความเสี่ยงสูง ระยะสั้น กลาง และยาว</p>	<p>☺ การประเมินความเสี่ยงในภาพกว้าง (wide risk assessment)</p> <p>☺ การประเมินผลกระทบระดับประเทศ พร้อมเชื่อมโยงกับการประกอบการธุรกิจ หรือการดำเนินการของห่วงโซ่อุปทานที่เกี่ยวข้อง</p> <p>☺ การประเมินผลกระทบในทุกพื้นที่ปฏิบัติการ</p> <p>☺ การประเมินผลกระทบรายอุตสาหกรรม หรือรายกิจกรรม</p> <p>☺ การประเมินผลกระทบในห่วงโซ่อุปทาน เน้นที่มาตรฐานจำเพาะในบางด้าน อาทิ แรงงานและแรงงานเด็ก</p> <p>☺ การระบุปัญหาและประเมินผลกระทบเชิงลึก</p> <p>☺ การลดทอน (บรรเทา) และจัดการผลกระทบ</p> <p>☺ การปรึกษาหารือและจัดทำรายงานผลกระทบฉบับสมบูรณ์ พร้อมเผยแพร่รายงานดังกล่าว</p>

ข้อเสนอแนะในการดำเนินกระบวนการ HRDD

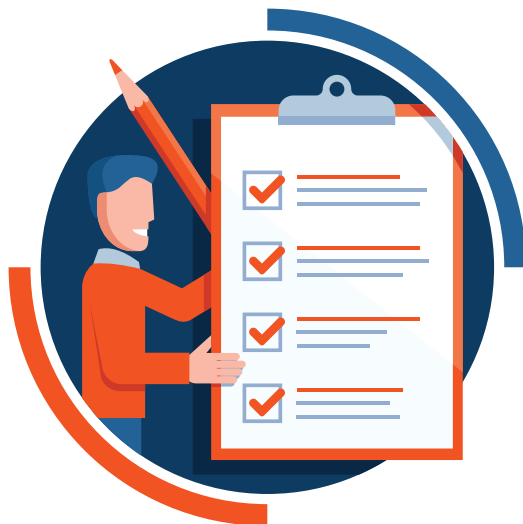
ของสถานประกอบการธุรกิจ ห่วงโซ่อุปทาน และหน่วยงานรัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะ	หลักการดำเนินกระบวนการ HRDD		
	หลักการทั่วไป	วิธีการดำเนินงาน	ตัวอย่าง
<p>๓. การบูรณาการนโยบายเข้ากับการประเมินรวมถึงกลไกควบคุมภายในและภายนอก</p>	<p>☛ การป้องกันและบรรเทาผลกระทบที่ค้นพบจากการประเมินและกำหนดกลไก งบประมาณ ทรัพยากร รวมถึงการติดตามควบคุมที่ดีและมีประสิทธิภาพ ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม</p> <p>☛ การจัดทำระบบการติดตาม ควบคุม การดำเนินงาน ตั้งแต่คุณภาพของผู้จัดหาวัตถุดิบ การตรวจสอบความเสี่ยง เบื้องต้น การจัดทำแนวทางปฏิบัติ และรายการตรวจสอบ (checklist) การปฏิบัติงานในพื้นที่ อ่อนไหว การลดหรือกำจัดความเสี่ยง และการเคารพสิทธิมนุษยชน</p>	<p>🎯 การสร้างวิธีการบูรณาการอย่างเป็นระบบ</p> <p>🎯 การจัดลำดับความสำคัญของผลกระทบเพื่อลงมือปฏิบัติ</p> <p>🎯 การระบุทางเลือกในการป้องกันหรือบรรเทาผลกระทบ</p> <p>🎯 การสร้างและอาศัย “จุดคานงัด (leverage)” ตามความสัมพันธ์ในการดำเนินงานต่าง ๆ</p> <p>🎯 บันทึกความเข้าใจ (MoU)</p> <p>🎯 สัญญาที่รับผิดชอบ (Principles for Responsible Contracts)</p> <p>🎯 การร่วมลงทุน (Joint Venture)</p> <p>🎯 การเป็นผู้รับเหมาหรือลูกค้า</p> <p>🎯 การเลือกบุคลากรหลักที่เข้าใจและมุ่งมั่นกับการเคารพสิทธิมนุษยชน และบูรณาการการเคารพสิทธิมนุษยชนเข้ากับเงื่อนไขของสัญญาร่วมทุน หรือความสัมพันธ์ในการดำเนินงาน</p> <p>🎯 การกำหนดให้มีการประเมินโครงการในมิติต่าง ๆ เป็นครั้งคราวโดยผู้ประเมินอิสระ อาทิ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านสิทธิมนุษยชน</p> <p>🎯 การบูรณาการวิธีการจัดการผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนเข้ากับข้อกำหนดทางเทคนิคสำคัญ ๆ</p> <p>🎯 การเตรียมความพร้อมให้บุคลากรปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้าน</p>	<p>😊 โครงการ/กิจกรรมการตรวจเยี่ยมบริษัทคู่ค้า ห่วงโซ่อุปทาน หรือการจัดทำแนวปฏิบัติที่เคารพต่อสิทธิมนุษยชน</p> <p>😊 การดำเนินการด้านการจัดซื้อจัดจ้าง ฝายความปลอดภัย และฝายสิ่งแวดล้อมให้ครอบคลุมมิติด้านสิทธิมนุษยชน</p> <p>😊 การดำเนินการ/การติดตามความคืบหน้าของการดำเนินการ</p>

ข้อเสนอแนะในการดำเนินกระบวนการ HRDD

ของสถานประกอบการธุรกิจ ห่วงโซ่อุปทาน และหน่วยงานรัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะ	หลักการดำเนินกระบวนการ HRDD		
	หลักการทั่วไป	วิธีการดำเนินงาน	ตัวอย่าง
<p>๔. การติดตามและการรายงานผลการดำเนินงาน</p>	<p>💡 การติดตามผลการดำเนินงานเพื่อนำมาใช้ปรับปรุงการปฏิบัติงานต่างๆ ขององค์กร และผู้ที่เกี่ยวข้อง ตลอดสายสัมพันธ์ของการดำเนินงาน</p>	<ul style="list-style-type: none"> 🕒 การบูรณาการเครื่องมือที่ใช้อยู่แล้วเข้ากับกระบวนการวิธีรายงานภายในที่เกี่ยวข้อง 🕒 การสำรวจและตรวจสอบบัญชีโดยแยกประเภทข้อมูล 🕒 การมีกลไกในการรับเรื่องร้องทุกข์ระดับปฏิบัติการ รวมถึงการหาข้อมูลเบื้องต้น 🕒 การกำหนดเลือกวิธีการติดตามผล 🕒 การรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ 🕒 การสำรวจความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 🕒 การทำระบบการสอบบัญชีภายในมีตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้อง 🕒 การจัดทำรายงานระดับต่าง ๆ 🕒 การพัฒนาตัวชี้วัดที่เหมาะสมและเชื่อถือได้ 	<ul style="list-style-type: none"> 😊 การจัดทำระบบติดตามและเฝ้าระวัง (Traceability) กิจกรรมตามห่วงโซ่อุปทาน 😊 การปรับปรุง การติดตามผล และนโยบายต่าง ๆ ให้ทันสมัยเพื่อให้สามารถติดตามประเมินการละเมิดสิทธิสำคัญ ๆ ได้

ข้อเสนอแนะในการดำเนินกระบวนการ HRDD ของสถานประกอบการธุรกิจ ห่วงโซ่อุปทาน และหน่วยงานรัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะ	หลักการดำเนินกระบวนการ HRDD		
	หลักการทั่วไป	วิธีการดำเนินงาน	ตัวอย่าง
<p>๕. การแก้ไขให้ถูกต้อง และเยียวยา</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☛ การกำหนดให้มีระบบการตรวจสอบการบรรเทา และเยียวยาที่เป็นอิสระเพื่อสร้างความไว้วางใจ และความร่วมมือระยะยาวในการปรับปรุงการทำงาน 	<ul style="list-style-type: none"> ☛ การตั้งคณะกรรมการและผู้บริหารที่รับผิดชอบด้านสิทธิมนุษยชน ☛ การกำหนดให้กระบวนการ HRDD เป็นหนึ่งในตัวชี้วัดขององค์กร ☛ การตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูลต่าง ๆ และมีระบบการตรวจสอบประเมินความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล และหลักฐานต่าง ๆ ☛ การวิเคราะห์หลักฐาน ถอดบทเรียน และจัดลำดับความสำคัญในการดำเนินการ และป้องกันผลกระทบในระยะต่าง ๆ ☛ การสื่อสารภายในองค์กร และในกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และในห่วงโซ่อุปทาน ให้รับรู้ถึงกระบวนการตรวจสอบด้านสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้าน ☛ การรายงานต่อสาธารณะเกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินการเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ☛ การสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกัน โดยสร้างความร่วมมือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และในห่วงโซ่อุปทาน 	<ul style="list-style-type: none"> ☺ การสื่อสารภายในสร้างความเข้าใจ และความรู้เกี่ยวกับกลไกการบรรเทา และเยียวยาผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชน ☺ การติดตามและวิเคราะห์ข้อมูลจากกลไกการเยียวยา ☺ การจัดทำแบบสำรวจความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และผู้ที่เกี่ยวข้อง ☺ การทำกระบวนการสอบถาม และหารือกับผู้ที่ได้รับผลกระทบ ☺ การสร้างความเชื่อมั่นการดำเนินงานของหน่วยงานกับผู้ได้รับผลกระทบ ☺ การกำหนดกลไกการเยียวยาที่เข้าถึงได้และมีฝ่ายที่รับผิดชอบโดยตรง

อ้างอิง : รายงานการศึกษาวิจัยของ กสม.

รายงานการศึกษาวิจัย มาตรฐานสากลในการดำเนินธุรกิจเพื่อการเคารพสิทธิมนุษยชน

รายงานการศึกษาวิจัย บทบาทของสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในการคุ้มครองการละเมิดสิทธิมนุษยชนของภาคเอกชน

รายงานศึกษาวิจัยการตรวจสอบสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้าน

รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย : กรณีแรงงานข้ามชาติในอุตสาหกรรมสัตว์ปีก

รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาวิจัย เรื่อง การประเมินข้อมูลพื้นฐานระดับชาติด้านธุรกิจและสิทธิมนุษยชน : นโยบาย กฎหมาย และมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนของประเทศ

รู่รูกักบ
สัทรึมบุษยชน

การบับเคลื้อน
ผลการศึกษาวิจัย
ไปสู่การปฏิบัติ

สำนักรงานคณะกรรมการสัทรึมบุษยชนแห่งชาตึ

Office of the National Human Rights Commission of Thailand

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐

อาคารรัฐประศาสนภักดี (อาคารบี) ชั้น ๖-๗

๑๒๐ หมู่ที่ ๓ ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ ๑๐๒๑๐

โทรศัพท์ : ๐-๒๑๔๑-๓๘๗๔ โทรสาร : ๐-๒๑๔๓-๙๕๖๖

สายด่วนร้องเรียน ๑๓๗๗

E-Mail : library@nhrc.or.th, nhrc.library@gmail.com

เว็บไซต์ www.nhrc.or.th

ธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน

9 786168 274149